

"גיל מצוות"-

מסע של אחריות ומחויבות אישית ותרבותית

חגי ישראל ומועדיו

גיל מצוות - מסע של אחריות ומחויבות אישית ותרבותית

"...ישבנו על הדשא ואני בעיניים בורקות שכנעתי את כולם לזאת עמי למסע. דברי נשמעו משכנעים כל כך עד שגם עדי שתקה והביטה בי במבט מרותק. "נצא לדרכך", אמר תומר בפסקנות ולא הותיר ברירה גם ליובל, שבדרך כלל אהבה להיות קרובה לבית ונמנעה מהרפתקאות. מיהרנו כל אחד לביתו, ארצנו בתיק קטן מעט כסף, בגדים ואוכל ויצאנו לדרכך. ברעם האחרון נזכרתי גם לקחת מצפון, שלא נטעה בדרכך. כולנו ידענו שצריך להתחיל את המסע מנקודת ההתחלה, אך מהי נקודה זו? איך מציצים לשם?"

שלום לך,

ששה ילדים וילדות, תלמידי כתה ו', יוצאים לדרך מאתגרת של גילוי והרפתקאות. גם אם לא נארוז תרמיל גב ולא נרחיק לכת, נוכל להצטרף אליהם למסע לבירור זהותנו האישית, המשפחתית, הלאומית והתרבותית.

מסע ההתבגרות שאנו מציעים בפניך סובב סביב שלוש שאלות: "מי אני?" "מהיכן באתי?" ו"לאן אני הולכת?" שאלות אלו יתבהרו במהלך השנה באמצעות ביקור בשלוש תחנות:

התחנה הראשונה, שתהווה את נקודת ההתחלה במסע, עוסקת בלוח השנה העברי. בחינת המסורת והחידוש בחגי ישראל תהווה עבורנו הזדמנות לבירור שאלות ערכיות ותרבותיות, ותסייע ליצירת תחושת אחריות ומחויבות לעם היהודי, שזהותו התגבשה סביב לוח השנה העברי; כמו כן נבחן את האחריות והמחויבות שלנו לשמירה על המסורת מחד-גיסא, וליצירת חידוש בתרבות היהודית, מאידך גיסא.

התחנה השנייה מתהווה סביב הרעיון הגלום בהגיע הנערים והנערות לגיל שבו הם נקראים בני ובנות מצווה. גיל בת/ בר מצווה מאפשר לנו להכיר את עצמנו לעומק ולבחון את השייכות שלנו למשפחה, למדינה ולעם היהודי; לברר את האחריות שאנו חשים זה כלפי זו במעגלים הקרובים והרחוקים, ולדון במחויבות שלנו להכיר את התרבות היהודית ולחדש בה.

גיל מצוות הינו נקודה משמעותית בזמן, המסמלת את האחריות והמחויבות הנלוות להתבגרות. המונח "בר מצווה" מורכב משתי מילים: האחת בארמית והאחרת בעברית: "בר" בארמית פירושו בן. לכן: "בר מצווה" פירושו "בן מצווה". "בר מצווה" הוא מי שחייב לקיים מצוות.

נברר מה פשרו של גיל 12/13? איזה מחויבות ואחריות טמונה בתהליך התבגרות? מה פירושן של המצוות בעולם חילוני ומה מקומה של בת המצווה במציאות הישראלית שלנו. נחשף לטקסי מעבר המציינים התבגרות בתרבויות שונות בעולם, נכיר את גלגולו של טקס בני/ בנות המצווה היהודי ונשאל את עצמנו כיצד היינו רוצים לעצב טקס התבגרות כתתי.

תחנה שלישית תתהווה סביב קריאה אקטואלית בפרשת השבוע. נכיר את התפתחות מסורת הקריאה בתורה ואת חלוקת התורה לפרשות. נציע קריאה מסורתית, לצד שכלול מיומנויות של פרשנות אישית ויצירתית בפרשה. נתנסה בכתיבת דרשה, ונבחן מה בנושאים ובערכים הבאים לידי ביטוי בפרשות השבוע רלוונטי לחיינו. כמו כן נמקד את הדיון בשאלת האחריות והמחויבות שלנו כלפי הערכים העולים מן הפרשות השונות.

כל שיעור יפתח בתיאור **מסלול המסע** בו נצמד לאורכו של השיעור, ויסתיים ב**ציצה לדך** שתאיר את המשך המסע. לעתים הדרך פתלתלה, קשה ומורכבת. כדי להקל על המסע נציע תחנות "מודיעין", שקראנו להן "**סיקול אבנים**", באמצעותן נצבור ידיעות והסברים שיהפכו את דרכנו למאתגרת, אך לא בלתי אפשרית...

מאתלים לך מסע של תצלומים ותובנות משמעותיות, ובעיקר תראה מהצצה חדשה למשפחה דרך צלמה!

כתיבה: הרבה מיכל קונפורטי, עדי אפל טל

תרמו מפרי עטם, מחשבותיהם והיוו צוות היגוי וחשיבה: הרבה גליה סדן, הרבה טליה אבנון
בנבנישתי, מיכל קן- תור, יעל כץ, רינת לפידות, תהילה שמש, הרבה תמר דובדבני, הרבה ד"ר
דליה מרקס, הרב דן פרת, הרבה ארנה פילץ, הרב יהורם מזור והרב מאיר אזרי.

תודתנו נתונה לצוות המרכז הבינלאומי לחינוך יהודי ע"ש לורי לוקיי, מרכז חינוך ליאו באק
לדורותיו, שבמשך שנים עמל ופיתח שפה יהודית ייחודית ותכנים חינוכיים, בהשראתם נכתבה
תוכנית זו.

וכן לצוות חידוש - "יוזמות בחינוך ובתרבות יהודית בע"מ (תשנ"ז): ד"ר רוחמה וייס, יוכי ברנדס
וד"ר מיכל מושקט ברקן.

תודה מיוחדת לרב עו"ד גלעד קריב שאפשר ותמך בכתיבתה של תוכנית זו.

עריכה לשונית: עדנה מזור

עיצוב גרפי: קרן עמרם

איורים: אינה קצב

הדפסה: גסטליט חיפה

הפקה: "נוצה" - ספרים | עיצוב | הפקה www.notssa.com

מהדורה ניסיונית במקצוע "תרבות ישראל ומורשתו" לכיתות ו', מותאמת להנחיות "המטה
לתרבות ישראל" ומאושרת לשימוש ע"י אגף ספרי לימוד במשרד החינוך לשנה"ל תשע"ב.

חטיבה א - חגי ישראל ומועדיו

השיעורים:

1. דע מאין באת ולאן אתה הולך 6
2. בין מסורת לחידוש 8
3. ראש השנה- הזדמנות לשינוי 10
4. יום הכיפורים- זמן תשובה 14
5. יום הכיפורים- בין אדם לחברו והמקום שביניהם 16
6. חג סוכות- "ראויים כל ישראל שישבו בסוכה אחת" 18
7. יום הזכרון לרצח יצחק רבין 20
8. גלגולו של חג החנוכה 24
9. גלגולו של ט"ו בשבט 28
10. פורים- בין צדקה לצדק חברתי 32
11. פסח- אחד מי יודע? 36
12. ימי הזיכרון 40
13. יום העצמאות- אוצרים תערוכה ליום ההולדת של מדינת ישראל 44
14. "דרך כוכב מיעקב" - על דמותו של גיבור 46
15. יום ירושלים 50
16. "גלגולו של חג השבועות" 54

דע מאין באַת וואָן אַתה הולך

זה היה בתחילת השנה. היינו אז די צעירים, רק עליון לכיתה ו', אבל הרגשנו כבר בוגרים, אשכנזי, אשכנזי ויודעים הכל. אני זוכר איך זה התחיל: ישבנו על הדשא, בתחילה רק עדי ואני ואמ"כ הצטרפו כולם השאר.

ואז צלל בחוץ רעיון, העניינים שלי ברקו כמו תמיד כשאני מתרגש. הסתקתי קצת, אבל אזרתי אומץ ודיברתי בקול רם, תוך ניסיון להסוות את הרעד שבקולי. "בואו נצא למסע", אמרתי, "מסע של גדולים, נעלה דברים אדשים, נוכח מכוסם שאנחנו יכולים לבד, נהיה עצמאיים. נשאר מאחורינו את כל השלמות שמסביב, נצא להרפתקאות, נתגבר על פחדים..."

מאיה אשבה שיש משהו בדבריו, ושרה לעצמה את הפסחון מהשיר של עלמה זחר:

"דע מי אתה ,

דע מאין באת

ולאן אתה הולך ובפני מי אתה עתיד לתת דין משבון" (משנה, אבות, ז,א)

כל אחד פנה לעניינו. בראשי הדעה הפסחון שמאיה שרה, ונראה היה לי שהחליטים מוכרחים מחקום אחר וראווק. השאלה "מי אני?" לא עברה את משיבותי גם כשכמעט נרדמתי, וכך גם המיוק המהורהר של מאיה.

מסלול המסע

יעד: אל עצמי

מפגש: "השישייה" - עד כמה הם דומים לי?

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000 לתקופת המשנה.

תגלית: מסורת העבר שלי טומנת בחובה תובנות לגבי העתיד.

הכנות לפרק זה במסע: מהי הזהות שלי? אילו מרכיבים

מאפיינים אותה כזהות אישית וכזהות יהודית?

חברותא

עקביא בן מהללאל אומר:
הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה.
דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון.

שאלות לדיון ומחשבה:

1. מדוע מציע עקביא בן מהללאל להסתכל בשלושה דברים?
2. נסו ליצור מדרש למשנה ותנו כרשנות לשלושת הדברים בהם עלינו להסתכל כדי שנמנע מדבר עבירה: מאין באת? לאן אתה הולך/ת? ולפני מי אני עתיד לתת דין וחשבון?
3. מהי מידת המחויבות של כל אחד ואחת מכם לנאמר במשנה זו?

שלשה שמות נקראו לו לאדם, אחד שקוראים לו אביו ואמו, ואחד שקוראים לו בני אדם, ואחד שקונה הוא לעצמו. טוב מכל מה שקונה הוא לעצמו. (מדרש תנחומא פרשת ויקהל א')

שאלות לדיון ומחשבה:

1. מי קובע את שמו של האדם על פי המדרש?
2. איזה קשר ניתן למצוא בין המדרש מתנחומא למדרש במסכת אבות?
3. מהי האחריות המוטלת על האדם לכל אחד מהשמות ש"נקראו" לו?

צידה לדרך

אחריות ומחויבות - כאשר אנו יוצאים למסע שיעודו אינו ידוע ואינו חד משמעי, יש בכוחנו להשפיע על טיבו של המסע. אחת האפשרויות היא להיעזר בכוח הדמיון על מנת לדמיון היכן נהיה בסופו. כתבו מכתב לעצמכם: איך ארצה לראות את עצמי עם סיומה של שנת הלימודים, בסוף כיתה ו'? אילו דברים אדע על עצמי, איך ארגיש כלפי המשפחה שלי, כלפי המדינה שלי, מה יאפשר לי להרגיש שלמה יותר עם הזהות היהודית שלי? מהי האחריות שלי לגיבוש הזהות היהודית האישית שלי? איזו אחריות ומחויבות אקח על עצמי כאדם בוגר, כיצד אענה על השאלות: "מי אני?" "מהיכן באתי ולאן אני הולך/ת"?

מסורת וחדוש - כיצד אתייחס לחגים ולמועדים, עד כמה אהיה מודע/ת לשינויים שחלו בחגי ישראל ומועדי בדורות השונים? איך תשפיע על חיי העובדה שבקרוב אציין את היותי בר/בת מצווה?

מד יהודי וישראלי

העתיקו את המושגים למחברת וסמנו מה חשוב או לא חשוב בעבור כל אחד ואחת מכם.

- לשמור כשרות
- לטייל בארץ
- להתפלל בבית כנסת
- לחגוג את מועדי ישראל
- להשתתף בטקסי זיכרון לחללי צה"ל
- לערוך טקס בר/ת מצווה
- לקלוט עלייה
- לצום ביום כיפור
- להתקין מזוזה
- להדליק נרות שבת
- ללמוד את ההיסטוריה של העם היהודי
- "ואהבת לרעך כמוך"
- ביקור חולים
- לחיות בישראל
- כיבוד אב ואם
- לדבר עברית

בין מספרות לחדוש

בלידה אלמתי אלום: שוב היינו כולנו, שישיה, שלושה בנים ושלוש בנות, מאוברים זה לזה מצמם האיום במקום קטן, ומתוקף הכרות רבת שנים. האלום היה ברור ומציאותי כל כך: ישבנו על הדשא ואני בעיניים בורקות, שכןעתי את כולם לצאת עמי למסע. דברי נשמעו משכנעים כל כך עד שגם עדי שתקה והביטה בי במבט מרותק. "נצא לדרכך", אמר תומר בפסקנות מיהרנו כל אחד לביתו, ארצנו בתיק קטן מלט כסף, בגדים ואוכל ויצאנו לדרכך. ברעם האחרון נכרתו גם לקחת מצפון, שלא נטעה בדרכך.

כולנו ידענו שצריך להתחיל את המסע מנקודת ההתחלה, אך מהי הנקודה הזו? איך מציאים אליה? לפתע גיליתי מכתב ישן מונח לצד מיטתי. להפתעתי לא היה גבוה כשגיליתי שהמכתב נשלח אלי מהסופר והמשורר איוס נאמן ביאליק.

מסלול המסע

יעד: אל מחזור הזמנים היהודי

מפגש: חיים נחמן ביאליק

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000 לתקופת שנות השלושים בת"א.

תגלית: מקומם של מסורת וחדוש בחגי ישראל.

הכנות לפרק זה במסע: איזה מרכיב בזהותי ממלאים חגי ישראל.

חברותא

א.נ. (אדון נכבד)

את החגים אין בודים מן הלב. כבר ניסה ירבעם לעשות כזאת ולא הצליח. אפשר ל"נסח" ול"סגן" קצת את החגים, אבל לא לברוא יש מאין. החג הוא עניין של יצירה קיבוצית, שמשותפים בה כוחות ויסודות מרובים ושונים: הדת, המסורת, ההיסטוריה, האומנות, הטבע וכו' וכו'. וכשם שאין כותבים שירים לפי הזמנה והדרכה או על ידי שליח, כך אי אפשר להזמין חג או טקס של חג. החגיגות הנאמנה יוצאת מן הלב ובאה לעולם ברוח הקודש. ואם זו אין לה - מה תועלתה לך עצות מרחוק?

עצתי האחת היא: חוגו את חגי אבותיכם והוסיפו עליהם קצת משלכם לפי כוחכם ולפי טעמכם ולפי מסיבתכם. העיקר שתעשו את הכל באמונה ומתוך הרגשה חיה וצורך נפשי, ואל תתחכמו הרבה. אבותינו, לא נמאסו עליהם שבתותיהם ומועדיהם, אף על פי שחזרו עליהם כל ימי חייהם כמה וכמה פעמים בנוסח אחד. הם מצאו בהם כל פעם טעם חדש ואַתְּעֲרוּתָא חדשה. ויודע אתה מפני מה? מפני שהייתה בהם לחלוחית, וברכת החג שְׁכָנָה בנפשם. אלה שאינם מוצאים טעם בחגים ובמועדים, סימן שנפשם ריקה ותוֹכָם חול, ולא לה - אין תְּקָנָה.

בכבוד רב ובברכת החג הקרוב, ח.נ. ביאליק

(מכתב אותו כתב ח.נ. ביאליק לדוד אומנסקי מקיבוץ גניגר בשנת 1930. המכתב מצוי באגרות ביאליק, כרך חמישי, ת"א תרצ"ט עמ' נ"ד)

סיקול אבנים: אַתְּעֲרוּתָא = התערות - עניין, משמעות

"וַיַּעַשׂ אֶת בֵּית בְּמוֹת; וַיַּעַשׂ כִּהְנִיחַ מִקְצוֹת הָעָם, אֲשֶׁר לֹא הָיוּ מִבְּנֵי לֵוִי. וַיַּעַשׂ יִרְבְּעָם חָג בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי בַּחֲמִשָּׁה-עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ כִּכָּהֵן אֲשֶׁר בִּיהוּדָה, ... וַיַּעַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית-אֵל, בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי, בַּחֹדֶשׁ אֲשֶׁר בָּדָא מַלְבַּד (מִלְבּוֹ); וַיַּעַשׂ חָג לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיַּעַל עַל הַמִּזְבֵּחַ לְהַקְטִיר." (מלכים א', י"ב, לא-לג)

שאלות לדיון ומחשבה:

1. כתבו בלשונכם מה עשה ירבעם?
הסבירו מדוע הוא חטא בעיני המספר המקראי?
2. מה הם המקורות של חגי ישראל? האם כל החגים מקורם בתורה?
3. מדוע הוספת חג חדש עשויה להיתפס כמעשה בעייתי שאינו רצוי?

"חוגו את חגי אבותיכם והוסיפו עליהם קצת משלכם לפי כוחכם ולפי טעמכם ולפי מסיבתכם. העיקר שתעשו את הכל באמונה ומתוך הרגשה חיה וצורך נפשי, ואל תתחכמו הרבה"

צִידָה לַדֶּרֶךְ

מסורת וידיד - חגי ישראל עברו מדור לדור, השיח הבין דורי הבטיח את המשכיותה של המורשת היהודית. חֲשְׁבוּ עַל הַחֵג הָאֲהוּב עֲלֵיכֶם וְנֹסוּ לְבַחוֹן מִה הוּפֵךְ דּוּקָא אוֹתוֹ לָאֲהוּב. שוּחָחוּ עִם סָבָא אוֹ סִבָּא וְשָׂאוּ אוֹתָם כִּיכֵד נַחֲגֵי הַחֵג כְּשֶׁהָיוּ יְלִידִים. אִיזָה מִנְהִיגִים הִתְקַיְּמוּ סָבִיב הַחֵג בְּמִשְׁפַּחְתֶּם? מִה לְמַדּוּ הֵם לְקִרְאָת הַחֵג בְּבִיה"ס? עֲמַדּוּ עַל נִקּוּדוֹת הַדְּמִיּוֹן וְהַשּׁוֹנֵי בְּצִיּוֹן הַחֵג בְּתִקּוּפַת הַיְּלֻדוֹת שֶׁל סָבָא וְסִבָּא לַעֲוֹמַת תְּקוּפַתֵּנוּ אֲנִי.

אחריות ומחויבות - נסו לדמיין אתכם בעוד 25 שנים עם משפחה משלכם. אלו דברים מהחג האהוב תרצו למסור לילדיכם, מתוך אחריות ומחויבות לדורות הקודמים? אלו דברים תרצו לחדש במסגרת משפחתכם הצעירה מתוך אחריות ומחויבות לערכים שלכם?

ראש השנה - הזדמנות לשנוי

יובל היססה, האם נכון לה להצטרף למסע. מאז ומעולם לא אהבה הרפתקאות. תמיד העדיפה להישאר בבית, עם טיול שנתי היווה עבורה משימה לא פשוטה. "אני לא אוהבת שינויים" ניסתה להסביר את עמדתה בפני חברי הקבוצה. "אני אוהבת את השלמה, את המוכר, את הידוע".

"אבל מה כל כך מאיים בשינוי?", התפלאה עדי. "כאילו שאם לא נצא למסע לא נשתנה, אנחנו בגיל ההתבגרות וכל יום קורים לנו דברים חדשים", אמרה מאיה וצו לעצמה וגם קצת אלינו.

מסלול המסע

יעד: אל עצמי

מפגש: רבי עקיבא

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000 לתקופת התלמוד.

תגלית: היכולת להשתנות.

הכנות לפרק זה במסע: מתי התרחש שינוי משמעותי בחיי? מה המניע שלי לשינוי? עד כמה המניע לשינוי כרוך באחריות חברתית?

שיעור זה נלקח מתוך ה"מוסף" לחגי תשרי, "משתנים", שנכתב ע"י חידוש - "יוזמות בחינוך ובתרבות יהודית בע"מ"

חברותא

מה היתה תחלתו של רבי עקיבא?
בן ארבעים שנה היה, ולא שנה [למד] דבר.
פעם אחת היה עומד על פי הבאר וראה כי האבן שבו קעורה,
שאל עקיבא: מי חקק [שחק] אבן זו?
אמרו לו: המים, שנופלים עליה תדיר [תמיד] בכל יום.
אמר ר' עקיבא: וכי לבי קשה מהאבן?
אלף ואלמד פרשה אחת בכל יום.
הלך לו אל בית המדרש והתחיל לומד עם תינוקות של בית רבן,
כתב לו המלמד א' - ולמדוה.
כתב לו ב' ולמדוה,
וכן הלך וכן הלך כל האותיות בלן,
וכך היה הולך ולומד עד שלמד את כל התורה בלל
(על פי אבות דרבי נתן, נוסח א, פרק ו).

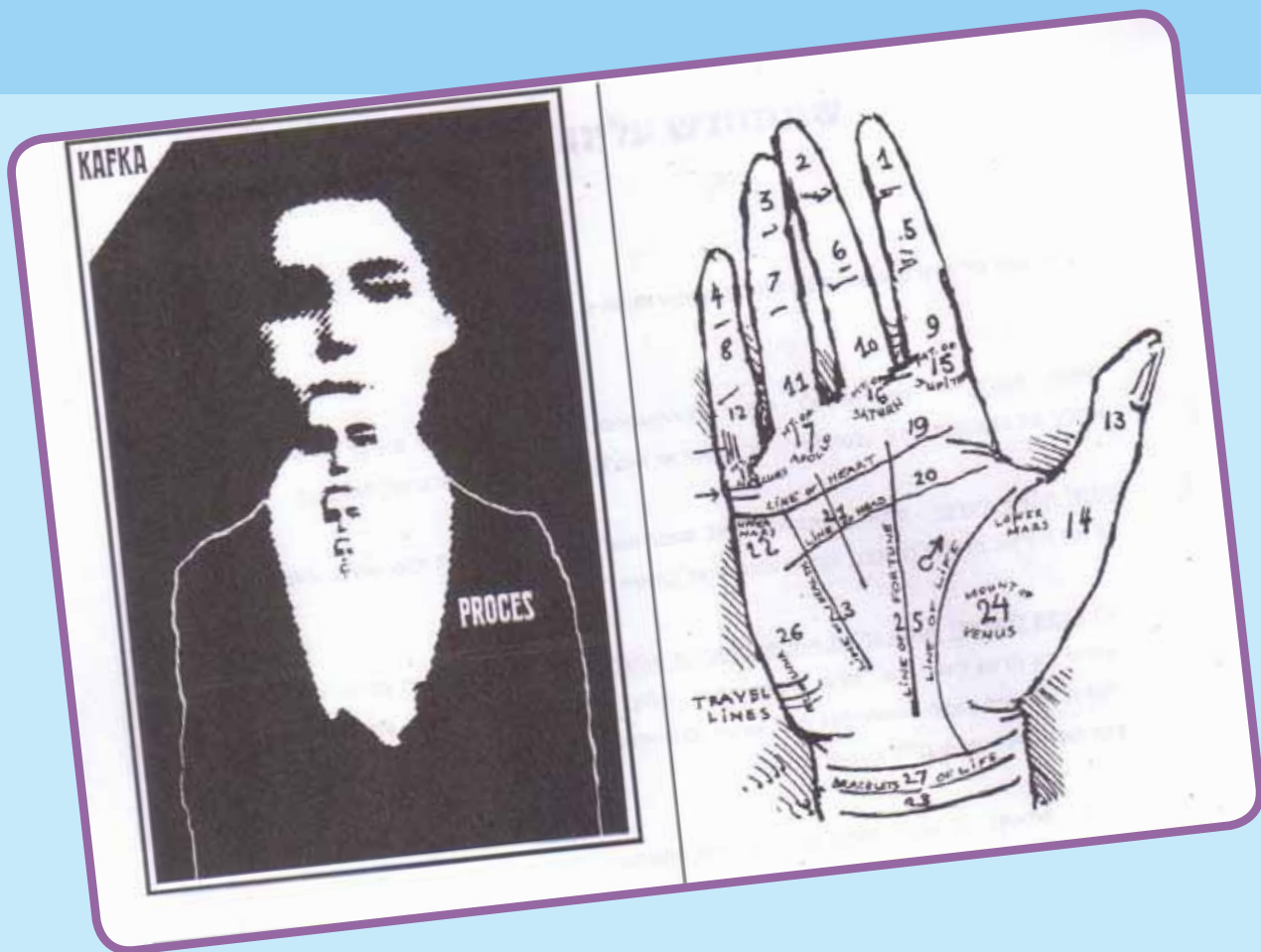
שאלות לדיון ומחשבה:

1. הסיפור טוען שאדם יכול להשתנות בכל מצב ובכל שלב. האם אתם מסכימים עם דעה זו? נמקו את תשובותיכם.
2. מי יהיה, לדעתכם, חכם יותר - רבי עקיבא או בנו?
3. מה לדעתכם ההבדל בין חכמה להשכלה?
4. הביטוי "וכי לבי קשה מהאבן?" מתייחס אל המים, שבמשך שנים ארוכות מצליחים לשחוק את האבן הקשה. תיאור זה הוא דימוי לשינוי איטי ורב עוצמה. כיצד עשוי שינוי מסוג זה להתרחש באדם?

סיקול אבנים:

רבי עקיבא הוא מחשובי התנאים (חכמי המשנה). חי ופעל בארץ ישראל בתקופה שלאחר חורבן הבית השני (בשנת 70 לספירה) ועד למרד בר כוכבא (בשנת 132-136). רבי עקיבא הטביע את חותמו על הלכות רבות ועל ערכים במסורת היהודית, ובראשם המסירות והאהבה המוחלטת לאל והחשיבות הגדולה של לימוד התורה. בין אמירותיו המפורסמות: "ואהבת לרעך כמוך - זה כלל גדול בתורה" ו"חביב אדם שנברא בצלם [אלוהים]" (משנה, מסכת אבות).

החיבור 'אבות דרבי נתן' הוא מעיין פירוש למסכת אבות במשנה. השם: 'אבות דרבי נתן' ניתן לו, כנראה, מכיוון שרבי נתן (חכם בבלי שחי בערך באמצע המאה השנייה לספירה) מוזכר בראשו. אבות דרבי נתן נמצא בידינו בנוסחים שונים.

שאלות לדין ומחשבה:

1. איזה שינוי, לדעתכם, מוצג בכל אחת מן התמונות? תארו כל שינוי או תנו דוגמא. מדוע נבקש לערוך שינוי בחיינו - האם בגלל מניעים אישיים או אחריות ומחויבות חברתית? תנו דוגמא לכל מצב.
2. חשבו על שינוי משמעותי שחוויתם בשנה החולפת. נסו לתאר שינוי זה לאור אחד מהדגמים המוצעים בתמונות. במידה ולא נמצא דגם מתאים נסו לעצב ציור סמלי שימחיש את השינוי שעברתם.
3. בחרו תמונה המאפיינת בצורה הטובה ביותר תהליך של השתנות שאתם מעוניינים שיתרחש במסגרת שנת הבת/ בר מצווה שלכם, ונסחו לעצמכם ברכה לקראת השנה החדשה.

צידה לדָרְךָ

מסורת וחדוש - במקרא מוזכר א' בתשרי כשבתון ויום תרועה. במהלך הדורות הפך א' בתשרי לראש השנה. שָׁנָה מלשון לְשָׁנוֹת (לחזור) וּלְשָׁנוֹת. ראש השנה משמש עבורנו הזדמנות לבחון את מציאות חיינו - מה היינו רוצים לשמר בראש השנה המשפחתי והקהילתי שלנו ומה היינו רוצים לחדש במסגרתו.

אחריות ומחויבות - ראש השנה מזמין אותנו להתבונן בחג מהיבט תרבותי וכן מהיבט אישי. חשבו מה מידת האחריות שלכם לשינוי האישי, ומה מידת האחריות שלכם לשינוי קהילתי וחברתי. הציעו בכיתה פעילות של שינוי קהילתי-חברתי (בבית הספר או מחוצה לו).

יום הכּפּוּרִים - זְמַן תְּשׁוּבָה.

מסלול המסע

יעד: אל עצמי

מפגש: יונה הנביא ואנשי נינווה

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000 - לתקופת המקרא.

תגלית: היכולת לקיים תהליך של תשובה

הכנות לפרק זה במסע: האם קרה לי שעשיתי מעשה אשר החטיא את המטרה? מה היה המעשה? איזה מטרה הוא החטיא? אילו תחושות התלוו למעשה ולתוצאותיו? האם תחושות אלה הניעו אותי לתקן את שעשיתי?

סיקול אבנים:

במהלך הדורות שובץ ספר יונה בתפילת מנחה של יום הכיפורים (אחר הצהריים). עיקרו של הספר - חזרתם בתשובה של אנשי נינווה ויונה הנביא עצמו. ספר יונה מסמל יותר מכל את החזרה בתשובה. אפשר להבין את המושג חזרה בתשובה במספר אופנים. אנו מבקשים להציע הסבר המצוי בספרות חז"ל שהתשובה הינה תהליך שינוי החל באדם המבקש להשתפר ולתקן את דרכיו. ספר יונה מסמל במידה רבה את העובדה שאלהים סולח אם האדם עושה את התהליך הנכון.

"וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יוֹנָה שְׁנִית לְאֹמֶר קוּם לֶךְ אֶל נִינְוָה, הָעִיר הַגְּדוֹלָה וקְרָא אֵלֶיהָ אֶת הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלֶיהָ. וַיֵּקֶם יוֹנָה, וַיֵּלֶךְ אֶל נִינְוָה כְּדַבֵּר ה'; וַנִּינְוָה, הָיְתָה עִיר גְּדוֹלָה לְאֱלֹהִים מִהֶלֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים. וַיַּחַל יוֹנָה לְבֹא בָעִיר, מִהֶלֶךְ יוֹם אֶחָד; וַיִּקְרָא, וַיֹּאמֶר: עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם וַנִּינְוָה נִהְפָּכֶת. וַיֹּאמְרוּ אֲנָשֵׁי נִינְוָה בְּאֱלֹהִים; וַיִּקְרְאוּ צוֹם וַיִּלְבָּשׁוּ שָׂקִים, מִגְדּוֹלָם וְעַד קִטְנָם. וַיִּגַע הַדָּבָר אֶל מֶלֶךְ נִינְוָה, וַיֵּקֶם מִכִּסְאוֹ, וַיַּעֲבֵר אֶדְרֹתָיו מֵעָלָיו; וַיִּכַּס שָׂק, וַיֵּשֶׁב עַל הָאֹפֶר. וַיִּזְעַק, וַיֹּאמֶר בְּנִינְוָה, מִטַּעַם הַמֶּלֶךְ וּגְדָלָיו, לֵאמֹר: הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה הַבָּקָר וְהָצֹאן, אֵל יִטְעָמוּ מֵאוֹמָה אֶל יָרֵעוּ, וּמִיָּם אֶל יִשְׁתּוּ. וַיִּתְכַּסּוּ שָׂקִים, הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה, וַיִּקְרְאוּ אֶל אֱלֹהִים, בַּחֲזָקָה; וַיֵּשְׁבוּ אִישׁ מִדֶּרֶכּוֹ הָרָעָה, וּמִן הַחֶמֶס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם. מִי יוֹדֵעַ יָשׁוּב, וְנָחַם הָאֱלֹהִים; וְשָׁב מִחֶרֶן אָפוֹ, וְלֹא נֹאבֵד. וַיֵּרָא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם, כִּי שָׁבוּ מִדֶּרֶכָם הָרָעָה; וַיִּנָּחֶם הָאֱלֹהִים עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לָהֶם וְלֹא עָשָׂה" (יונה, ג, א-י).

חִבְרוּתָא

שאלות לדיון ומחשבה:

- העתיקו למחברותיכם את הפסוקים המתארים את המרכיבים הבאים:
1. קיומה של נכונות לשינוי.
- הבעת חרטה באמצעות סממנים חיצוניים.
- בקשת מחילה מהאלוהים ועזיבת דרך החטא.

וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יוֹנָה בֶן אֲמִתַּי לֵאמֹר. קוּם לֵךְ אֶל נִינְוָה, הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרָא עָלֶיהָ: כִּי עָלְתָה רַעְתָּם לִפְנֵי. וַיֵּקֶם יוֹנָה לְבָרֵךְ תְּרִשִּׁישָׁה, מִלִּפְנֵי ה'; וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֹנְיָה בָּאָה תְּרִשִּׁישׁ, וַיִּתֵּן שְׂכָרָהּ וַיֵּרֶד בָּהּ לָבוֹא עִמָּהֶם תְּרִשִּׁישָׁה, מִלִּפְנֵי ה'. וְהָאֹנְיָה חֲשָׁבָה לְהִשְׁבֵּר וַיִּירָאוּ הַמִּלְחָמִים, וַיַּעֲקֹוּ אִישׁ אֶל אֶלְהֵיו, וַיִּטְלוּ אֶת הַכֵּלִים אֲשֶׁר בָּאֹנְיָה אֶל הַיָּם, לְהִקָּל מַעֲלֵיהֶם; וַיֹּנֶה, יָרַד אֶל יִרְכָתִי הַסְּפִינָה, וַיִּשְׁכַּב, וַיֵּרָדֶם. וַיִּקְרַב אֵלָיו רַב הַחֵבֶל, וַיֹּאמֶר לוֹ מַה לָּךְ נִרְדָּם; קוּם, קְרָא אֶל אֶלְהֵיךָ אוּלִי יִתְעַשֶּׂת הָאֱלֹהִים לָנוּ, וְלֹא נֹאכֵד. וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, לָכוּ וְנִפְּלָה גּוֹרְלוֹת, וְנִדְעָה, בְּשִׁלְמֵי הָרָעָה הַזֹּאת לָנוּ; וַיִּפְּלוּ גּוֹרְלוֹת, וַיִּפֹּל הַגּוֹרֶל עַל יוֹנָה... וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה, וַיִּטְּלוּהָ אֶל הַיָּם; וַיַּעֲמֹד הַיָּם מִזְעָפוֹ... וַיִּמָּן ה' דָּג גְּדוֹל לְבָלַע אֶת יוֹנָה; וַיְהִי יוֹנָה בְּמִעֵי הַדָּג, שְׁלִשָּׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לַיְלֹוֹת. וַיִּתְּפֹלֵל יוֹנָה אֶל ה' אֶלְהֵיו, מִמִּעֵי הַדָּג... וַיֹּאמֶר ה' לְדָג; וַיִּקָּא אֶת יוֹנָה אֶל הַיַּבְשָׁה. וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יוֹנָה שֵׁנִית לֵאמֹר: קוּם לֵךְ אֶל נִינְוָה, הָעִיר הַגְּדוֹלָה; ... וַיֵּקֶם יוֹנָה, וַיֵּלֶךְ אֶל נִינְוָה... (יוֹנָה, א)

שאלות לדיון ומחשבה:

- איזה שינוי עובר יונה?
- מהי נקודת המפנה ומדוע דווקא בה מתאפשר שינוי?
- קראו את המשך סיפור יונה* - האם השינוי מחזיק לאורך זמן? הסבירו.
- מה לדעתכם, מבקש אלוהים ללמד את יונה בסיום הסיפור?

צִידָה לַדֶּרֶךְ

מסורת וחיידוש - במקרא מהותו של יום הכיפורים הוא שבתון, תענית (צום) וכפרה. (ויקרא, כ"ג, כז-כח). לא מוזכרת קריאת ספר יונה. כיצד, לדעתכם, קשור ספר יונה למהות של יום הכיפורים? איזה היבט חדש מתאפשר עם קריאת ספר יונה ביום הכיפורים? חשבו על היבטים נוספים שהתווספו ליום הכיפורים במהלך הדורות.

אחריות ומחויבות - יום הכיפורים מעודד כל אחד ואחת מאיתנו לשפר ולתקן את דרכיו בהיבט האישי. איזו הזדמנות לאחריות ומחויבות חברתית-קהילתית טמונה בשינוי האישי? במוצאי יום כיפור נהוג לתקוע יתד ראשונה לסוכה. הציעו פעילות חברתית שניתן לקיים בסוכה, שתבטא את המחויבות והאחריות החברתית שלכם כלפי הקהילה הקרובה ו/או הרחוקה.

יום הכּפּוּרִים - בין אדם לחברו והמקום שביניהם.

מסלול המסע

יעד: אל עצמי

מפגש: "רבי אלעזר ודמותו של המכוער"

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000- לתקופת התלמוד

תגלית: "דרך ארץ קדמה לתורה" - לכולנו "הזכות לכבוד והחובה לכבוד".

הכנות לפרק זה במסע: שאלות למחשבה: מהי הרגשת התנשאות? לאילו תוצאות היא עלולה להוביל? מהי הלבנת פנים? האם הלבנתי פניו של אדם? מדוע נהגתי כך? מתי חוויתי עלבון מאדם אחר? כיצד הגבתי כלפיו? מה מידת האחריות שלי על תיקון דרכי? מה המחויבות החברתית שלי לבקש ולקבל סליחה?

סיקול אבנים:

יום כיפור אמנם מכפר על העבירות שבין אדם למקום (לאל), אך על עבירות שבין אדם לחברו אין כפרה מהאל עד שיפייס את חברו, ועל כן אמרו חז"ל "עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר, עד שירצה (ויפייס) את חברו". כתוצאה מכך נוצר המנהג שאנשים עושים חשבון נפש ותשובה, מבקשים סליחה איש מרעהו לקראת יום זה, ומיישבים מחלוקות ישנות בדרכי שלום.

רבי אלעזר והמכוער

"תנו רבנן: לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז. 'מעשה שבא רבי אלעזר בן רבי שמעון ממגדל גדור מבית רבו, והיה רכוב על החמור, ומטייל על שפת הנהר. ושמח שמחה גדולה, והייתה דעתו גסה עליו [היה יהיר מאוד], מפני שלמד תורה הרבה. נזדמן לו אדם אחד שהיה מכוער ביותר. אמר לו: שלום עליך רבי! ולא החזיר לו."

חברותא

אמר לו: ריקה [טיפש], כמה מכוער אותו האיש! שמא כל בני עירך מכוערין כמותך?!

אמר לו: איני יודע, אלא לך ואמור לאומן שעשאני "כמה מכוער כלי זה שעשית".

כיון שידע בעצמו שחטא, ירד מן החמור ונשטח לפניו, ואמר לו: נענית לך, מחול לי!

אמר לו: איני מוחל לך עד שתלך לאומן שעשאני ואמור לו: "כמה מכוער כלי זה שעשית".

היה מטייל אחריו, עד שהגיע לעירו. יצאו בני עירו לקראתו, והיו אומרים לו: שלום עליך רבי רבי, מורי מורי!

אמר להם: למי אתם קורין רבי רבי?

אמרו לו: לזה שמטייל אחריו.

אמר להם: אם זה רבי - אל ירבו כמותו בישראל.

אמרו לו: מפני מה?

אמר להם: כך וכך עשה לי.

אמרו לו: אף על פי כן, מחול לו, שאדם גדול בתורה הוא.

אמר להם: בשבילכם הריני מוחל לו. ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן.

מיד נכנס רבי אלעזר בן רבי שמעון ודרש: 'לעולם יהא אדם רך כקנה, ואל יהא קשה כארז'". (תלמוד בבלי, תענית, כ, ע"א)

שאלות לדין ומחשבה:

1. ספרו את הסיפור בלשונכם.
2. מהו החטא בסיפור?
3. שערו מדוע הופתעו אנשי העיר?
4. שערו כיצד הרגיש רבי שמעון לאחר שהעליב את המכוער? כיצד הרגיש המכוער לאחר שבירך לשלום את רבי שמעון?
5. כיצד קשור הסיפור התלמודי ליום הכיפורים?

שאלות לדין ומחשבה:

1. מדוע טוען הרמב"ם שקשה יותר להיגמל מרגשות שליליים מאשר ממעשים?
2. האם דבריו של הרמב"ם יכולים להתפרש כהיבט חדש ליום הכיפורים המקראי?

רמב"ם, הלכות תשובה פרק ז הלכה ג

"אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה, כגון זנות וגזל וגניבה, אלא כשם [כמו] שצריך אדם לשוב מאלו, כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההיתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן. מן הכל צריך לחזור בתשובה, ואלו העוונות [החטאים] קשים מאותן שיש בהן מעשה, שבזמן שאדם נשקע [שקוע] באלו, קשה הוא לפרוש מהם [קשה לו לעזוב אותם] [...]"

צידה לדרך

מסורת וחידוש - משימת חקר: בדקו במקורות מידע (בספרות או באינטרנט) כיצד השתנה יום הכיפורים מאז ימי המקרא, ספרות חז"ל, ימי הביניים, ראשית הציונות ותקופתנו אנו. אילו היבטים נשמרו לאורך כל הדורות ואילו חידושים נוספו למועד זה?

אחריות ומחויבות - בעקבות המפגש עם רבי אלעזר ו"המכוער" ניצור רשימה של ערכים והתנהגויות על-פיהם נרצה לפעול בחיינו. כבוגרים ניתנת לנו חירות להכריע ולבחור את דרכנו. לצד הבחירה מוטלות עלינו אחריות אישית ומחויבות חברתית המנתבות את דרכנו. יתכן שאצל אחדים מאתנו רשימת הערכים עדיין אינה מגובשת בשלב זה של החיים, אבל כבר בנקודה זו עלינו לבחור ולהגדיר מהם הדברים החשובים, לאורם יתנהלו חיינו.

חג סוכות

"ראויים כל ישראל שישובו בסוכה אחת" (מסכת סוכה, כז)

מסלול המסע

יעד: העם היהודי

מפגש: עם עצמי כחלק משלם גדול - העם היהודי

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000 - לתקופת התורה והתלמוד.

תגלית: הזהות שלי לא מתמצית בהכרות שלי עם עצמי בלבד, אלא מחייבת הכרות עם העם שלי.

הכנות לפרק זה במסע: אילו איכויות שלי אני מביא למפגש עם ילדים אחרים? מאילו איכויות של ילדים אחרים אני נתרם? מתי הרגשתי ערב ומחויב לאדם אחר?

סיקול אבנים:

חג סוכות הוא חג מהתורה הנחוג במשך שבעה ימים. יום החג הראשון הוא יום שבתון, אחריו שישה ימי חול המועד. לאחר חג הסוכות נחוג יום שבתון נוסף - שמיני עצרת, (שהוא חג בפני עצמו) בו אין מקיימים את המצוות המיוחדות של חג הסוכות (הסוכה, נטילת לולב וכו'). סוכות הוא החג השלישי בשלושת הרגלים, לפי סדר הזכרת הרגלים בתורה. בלשון התורה, חג הסוכות נקרא גם חג האסיף. בלשון חז"ל, כמו גם בספרי הנביאים והכתובים, הוא מכונה לעתים "חג" סתם. בזמן שבית המקדש היה קיים, היו העם עולים לרגל לירושלים בחג. מקור השם סוכות הוא בסוכה.

ארבעת המינים:

"ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים, וענף עץ עבת, וערבי נחל; ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבועת ימים." (ויקרא, כ"ג, מ')

הסבירו את המצווה במילים שלכם

חז"ל פרשו את ארבעת המינים כך:

"פרי עץ הדר אלו נמשלו לישראל: מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח - כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה (ידע) ויש בהם מעשים טובים;

חִבְרוּתָא

שאלות לדין ומחשבה:

1. מה אומרים חז"ל על האנשים שיש בהם טעם וריח?
2. מה אומרים חז"ל על האנשים שמשולים לתמר?
3. מה הכוונה שיש להם טעם ואין ריח?
4. למה הכוונה באנשים שמפצים ריח אך הם "חסרי טעם"?
5. מהי האחריות של כל אחד מארבעת המינים לכלל?
6. כיצד באה לידי ביטוי הערבות ההדדית במשל?
7. מה תענה התורה לאמירה "רוצה אני רק את בעלי התורה (הידע) ובעלי המעשים הטובים; אני לא רוצה במי שאין בו ידע תורה או מעשים טובים, ובודאי אני רוצה שום קשר עם מי שאין לו לא ידע (תורה) ולא מעשים טובים"?
7. נסו להציע חידוש פרשני משלכם לארבעת המינים.

צִידָה לַדֶּרֶךְ

כפות תמרים (לולב) אלו ישראל - מה התמרה הזו יש בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל: יש ביניהם שיש בהם תורה (ידע) ואין ביניהם מעשים טובים;

ענף עץ עבות (הדס) אלו ישראל - מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל יש ביניהם שיש בהם מעשים טובים ואין ביניהם תורה (ידע);

ערבי נחל (ערבה) אלו ישראל - מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל יש ביניהם בני אדם שאין בהם לא תורה (ידע) ולא מעשים טובים.

ומה הקדוש ברוך הוא עושה להם, לאבדן אי-אפשר? אלא אמר הקב"ה יקשרו כולם אגודה אחת (יחד) והם מכפרים (משלימים ומפצים) אלו על אלו" (ויקרא רבה ל, י"ב).

סיקול אבנים:

הכיניו חז"ל (חכמינו זכרם לברכה) מתייחס למנהיגים הרוחניים וההלכתיים של עם ישראל שחיו ופעלו בין המאה השנייה לפנה"ס עד למאה השביעית לספירה.

מיהו מי? העתיקו למחברות והתאימו בין ארבעת המינים לפרשנות:

ערבה - יש בו טעם וגם ריח.

הדס - יש לו טעם (פריו הוא התמר) אך ריח אין לו.

אתרוג - יש לו ריח אך אין לו טעם.

לולב - אין לה לא טעם ולא ריח.

מסורת וחידוש - במאה ה-16 נוסף מנהג חדש לחג

סוכות והוא להזמין "אושפיזין" (בארמית: אורחים) - מצוות הכנסת אורחים לסוכה.

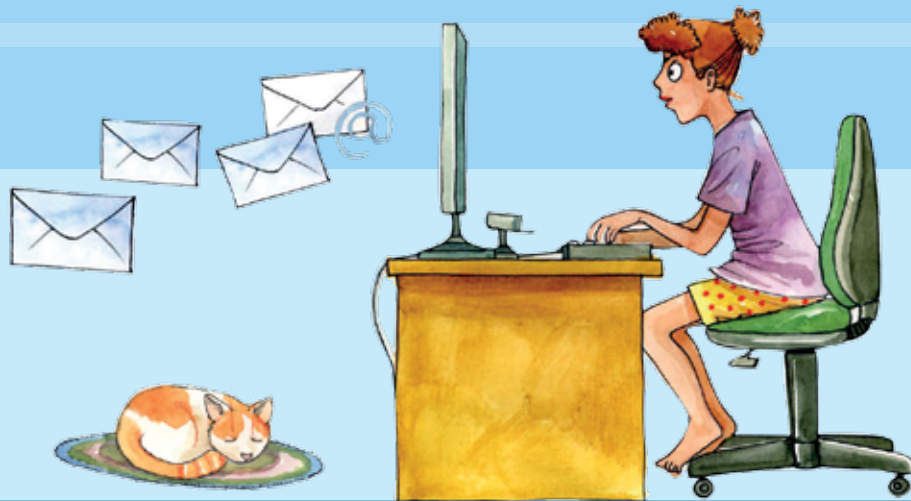
על-פי המסורת מוזמן אל הסוכה בכל יום אחד משבעה אבות האומה: אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף ודוד.

הציעו לחדש ולהזמין שבעה אורחים או אורחות לסוכתכם והסבירו את בחירתכם.

אחריות ומחויבות - סוכות הוא החג שמסיים את

השנה החקלאית, ובתקופה זו אוספים את התבואה. חג הסוכות נחשב לחג שמח במיוחד. השמחה בו היא מצווה, כמו שכתוב: "וְשִׂמְחָתָּ בְּחַגְךָ אֶתָּה וּבִנְךָ

וּבִתְּךָ, וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ, וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיִּתּוֹם וְהָאֲלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ" (דברים, טז, יד). כיצד באה לידי ביטוי האחריות והמחויבות החברתית במצווה?

יום הזכרון לרצח יצחק רבין

עם סיומו של יום הלימודים אצדתי הביתה וראיתי בדוא"ל שוועד ההורים של כיתה ו' התארען לקיים אירוע לזיכור כיתי. ביום שבת בצהריים הוצננו כל הילדים והוריהם לברוכה בישוב, למשחקי אברה ו"על האש". לא התביישתי וכתבתי תשובה מנומקת בניסיון להניע את הועד מ"לצלול" בעלי איום. במקום זאת הצעתי לקיים פיקניק צמחוני. התשובה לא אימרה לבוא. נעניתי שלמד הבשר יהיו פשטיות וסלטים ושאיסור דאגה מליבי....

יום לפני האירוע צף במאי רעיון. בדוא"ל ששלחתי מכתובת לא מוכרת כתבתי שמסובות מצערות האירוע מבוטל ופרטים נוספים יונתנו בהמשך. השתמשתי בכתב גדול ואדום ושלחתי את המכתב לכל רשימת התפוצה.

למחרת לא התקיים הפיקניק. למעט שתי משפחות כולם ראו את הדוא"ל. ביום ראשון, הוצננו אני והורי לשיחה עם רינה ועם המנהלת שתיהן בהחירו לי שהמעשה שעשיתי הנו אמור ביותר. שאסור לאדם לקחת את האוק לידיו. רינה טענה שאני פועלת מתוך קנאות קיצונית. לא הבנתי את המושג והיא הבטיחה לי שגברר אותי יחד בכיתה וכיר את השלכותיו המסוכנות. הורי נצפו בי וגם אני התביישתי והתארטתי על מעשי.

מסלול המסע

יעד: חברה סובלנית רב גונית הצומחת ומתפתחת באמצעות תרבות המחלוקת.

מפגש: פנחס המקראי, בית הלל ובית שמאי

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000 לתקופת המקרא ולתקופת התלמוד.

תגלית: ההשלכות של התנהלות קנאית ולא סובלנית ותרבות המחלוקת

הכנות לפרק זה במסע: מה טיבה של התנהגות קנאית?

מדוע היא מסוכנת לערכי הדמוקרטיה והסבלנות? האם נתקלתי בסביבתי

בהתנהגות מעין זו, שאימה לסכן את ערכי הדמוקרטיה?

מה טיבה של מחלוקת? מה מבדיל מחלוקות זו מזו? כיצד אנו מתמודדים

בשעת מחלוקת? איזו אחריות מוטלת עלינו בשעת מחלוקת?

מה נשמר מן המסורת היהודית ומה נחדש?

סיקול אבנים:

1. מעשה פנחס הינו דוגמה מקראית לפעולה הנובעת מקנאות אידיאולוגית. סיפור פנחס מתחיל בתיאור ההתקרבות של בני ישראל אל בנות מואב ואל אלוהיהן (בעל פעור). בני ישראל חוטאים בהמוניהם בחטא המשלב עבודה זרה, ולכן, אלוהים מעניש אותם ומביא עליהם מגיפה. פנחס הורג את החוטאים וכך נעצרת המגיפה. סיפורו של פנחס מובא בהקשר של יום הזיכרון לרצח רבין מכיוון שרוצחו של ראש הממשלה יצחק רבין פעל בשמם של רעיונות דתיים קיצוניים. באמצעות השוואה בין רצח רבין לסיפור המקראי נוכל לשאול את עצמנו שאלות נוקבות ביחס לערכים של הידברות ושמירה על הדמוקרטיה, נוכל להתבונן באופן ביקורתי באדם יחיד שבלהט האידיאולוגיה לוקח את החוק לידיים.

2. בעל פעור - הוא אחד הבעלים (=האלים) הכנעניים אותו עבדו על הר הנקרא פעור.

חברותא

"וישב ישראל בשטים; ויחל העם לזנות אל-בנות מואב. ותקראן לעם לזבחי אלהיהן; ויאכל העם, וישתחוו לאלהיהן. ויצמד ישראל לבעל פעור; ויחר אף ה' בישׂראל. ויאמר ה' אל משה, קח את כל ראשי העם, והזקע אותם לה', נגד השמש; וישב חרון אף ה' מישׂראל. ויאמר משה אל-שפטי ישראל: הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור. והנה איש מבני ישראל בא, ויקרב אל אחיו את המדינית, לעיני משה ולעיני כל-עדת בני-ישראל; והמה בכים, פתח אהל מועד. וירא פינחס בן-אלעזר בן-אהרן הכהן; ויקם מתוך העדה, ויקח רמח בידו. ויבא אחר איש ישראל אל הקבה, וידקר את שניהם את איש ישראל, ואת האשה אל קבתה; ותעצר המגפה מעל בני ישראל. ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף. וידבר ה' אל-משה לאמר: פינחס בן-אלעזר בן-אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני-ישראל, בקנאו את-קנאתי בתוכם; ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי. לכן אמר: הנני נתן לו את בריתי שלום. והיתה לו ולזרעו אחריו, ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו, ויכפר על בני ישראל. ושם איש ישראל המכה, אשר הכה את המדינית, זמרי בן סלוא נשיא בית-אב לשמעני. ושם האשה המכה המדינית, קזי בת-צור: ראש אמות בית-אב במדין הוא" (במדבר, כה, א-טו).

שאלות לדיון ומחשבה:

1. מה היה חטאם של בני ישראל?
2. מדוע, לדעתכם, הגיב אלוהים בצורה כה חמורה על חטאם של בני ישראל?
3. על פי חוקי התורה עונשו של עובד עבודה זרה - מוות. אם כן פנחס הרג עברין ולא "סתם אדם מהרחוב". מדוע לא לקח פנחס את האיש לבית הדין ודאג להענישו בצורה משפטית, על פי החוק? מה חושב על כך המספר המקראי?
4. האם נתקלתם פעם במעשה חמור במיוחד שחייב אתכם להגיב מיד?

חברותא

תנו רבנן: כיצד מרקדין [משמחים את] לפני הכלה?

בית שמאי אומרים: כלה כמות שהיא,

ובית הלל אומרים: כלה נאה וחסודה

אמרו להן בית שמאי לבית הלל: הרי שהיתה חוגרת [צולעת] או סומא

[עיוורת] אומרים לה, כלה נאה וחסודה? והתורה אמרה

[הרי נאמר בתורה] "מדבר שקר תרחק" (שמות כג)

אמרו להם בית הלל ולבית שמאי: לדבריכם מי שלקח מקח רע

[מי שקנה סחורה גרועה] מן השוק ישבחנו בעיניו [יגידו שהיא טובה]

או יגננו בעיניו [יגידו שהיא גרועה]?

הוי אומר: ישבחנו בעיניו. מכאן אמרו חכמים לעולם תהא דעתו של

אדם מעורבת עם הבריות. (בבלי, כתובות, דף ט"ז ע"ב - דף י"ז ע"א)

שאלות לדיון ומחשבה:

1. כתבו את המקור בשפתכם.
2. הסבירו למה התכוונו בית שמאי באומרים: "כלה כמות שהיא" ולמה התכוונו בית הלל באומרים: "כלה נאה וחסודה".
3. מה היא עמדתם של בית הלל ומה היא עמדתם של בית שמאי ביחס לאמירת האמת? על מה הם מבססים את דבריהם?
4. מהם הערכים העומדים זה מול זה במחלוקת בין בית שמאי לבין בית הלל?
5. האם אפשר למצוא פשרה בין שני בתי המדרש?
6. באיזו עמדה אתם תומכים ומדוע?

"אע"פ שאלו (בית שמאי) אוסרין ואלו (בית הלל) מתירין, אלו פוסלין (בית הלל) ואלו מכשירין (בית שמאי), לא נמנעו בית שמאי מלישא [להינשא] נשים מבית הלל ולא בית הלל מבית שמאי" (משנה, מסכת יבמות, פרק א).

שאלות לדיון ומחשבה:

1. כיצד נוהגים תלמידי בתי המדרש אלו באלו?
2. כיצד הייתה נראית החברה אילו היינו מתחברים רק לאלה החושבים כמונו?
3. כיצד אנו נוהגים עם השונים מאיתנו?

צִידָה לַדֶּרֶךְ

מסורת וחידוש - כיצד קשור הסיפור המקראי לרצח רבין? מעשה פנחס נתפס בעולם המקראי כדגם לגבורה ומופת. התנהגותו של פנחס זוכה לשבחים מצד המספר המקראי, כי בעקבות מעשיו עוצר אלוהים את המגיפה. כיצד היינו מתייחסים למעשה פנחס בימינו? אילו שינויים ערכיים חלו בהתייחסות לקנאות קיצונית? מה נוכל לאמץ לחיינו מתוך תרבות המחלוקת של בית הלל ובית שמאי? עד כמה זוהי מסורת או חידוש?

דונו בהצעה לפתוח את טקס הזיכרון ליצחק רבין בהדלקת נר נשמה לזכרו ולסיים את הטקס בהדלקת נר לכבוד הדמוקרטיה, נר שיבטיח שזו תמשיך להאיר את דרכנו לעוד שנים רבות.

אחריות ומחויבות - "תרשו לי לומר, שאני גם מתרגש. אני רוצה להודות לכל אחת ואחד מכם, שהתייצב כאן כנגד האלימות ובעד השלום. הממשלה הזו, שיש לי זכות לעמוד בראשה, יחד עם חברי שמעון פרס, החליטה לתת הזדמנות לשלום, לשלום שיפתור את מרבית בעיות מדינת ישראל. הייתי איש צבא 72 שנים. נלחמתי כל עוד לא היה סיכוי לשלום. אני מאמין שיש סיכוי לשלום, סיכוי גדול, וחייבים לנצל אותו למען אלה שעומדים פה, למען אלה שאינם עומדים פה, והם רבים בעם."

"תמיד האמנתי שמרבית העם רוצה בשלום, מוכן ליטול סיכון לשלום. ואתם כאן, בהתייצבותכם בעצרת הזו, מוכיחים עם רבים אחרים, שלא הגיעו לכאן, שהעם באמת רוצה בשלום ומתנגד לאלימות. אלימות היא כרסום יסוד הדמוקרטיה הישראלית. יש לגנות אותה, להוקיע אותה, לבודד אותה. זו לא דרכה של מדינת ישראל. יש דמוקרטיה, יכולות להיות מחלוקות, אך הכרעה תהיה בבחירות דמוקרטיות, כפי שהיו ב-92 ונתנו לנו את המנדט לעשות את מה שאנו עושים ולהמשיך בכך."

מתוך נאומו האחרון של יצחק רבין - בסיכור מלכי ישראל, תל אביב, י"ב בחשוון תשנ"ו, 4 בנובמבר 1995.

מהם הערכים הנזכרים בנאומו האחרון של יצחק רבין? על מי מוטלות האחריות והמחויבות לערכים אלה? אילו ערכים יהודיים עלינו לשמר כדי שרצח כזה לא יקרה שנית?

גלגולו של חג החנוכה

סוף סוף הגיע יומנו של הטיוח שלנו. אורי היה עסוק במיפוש אחר רמזים שיובילו אותנו לתמונה הבאה במסע. מאיה הרגישה שלא סתם עצרו באתר ארכיאולוגי, ושוב פוטחה לעצמה את הפסחון מהשיר של עלמה צהר:

"דע מי אתה, דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ובפני מי אתה עתיד לתת דין דין ומשבין"

צידו אותנו בדלילים וכפות מפירה, ובמהרה מצאנו את עצמנו רכונים על האדמה, מחייכים ומחוללים את האבנים הקטנות בתקווה למצוא עדות לתקופות ראוקות. עבדנו בשקט, כל אחד שקוע במחשבותיו. פתאום הפירה את השקט צעקתו של תומר: "מצאתי!!!, אני אלוף! אני גדול! אין עלי!!!". בידו אמצ תומר מטבע ועליו ריקוע של ריחון. אורי התקרב אל המטבע וקבע בפסקנות: מדובר במטבע עתיק מתקופת המשונאים.

"איק הכל מסתדר בידי" משה לעצמה מאיה, "הריחון מסמל ביהדות את המאובות למצוות, ובגוד אודש אני מוגשת את בת המצווה שלי. מטבע מתקופת המשונאים, הנמסים לשחר את הייחוד שלהם אל מול התרבות היוונית, ממש כמו המאמץ שלי להיות מיוחדת, אבל גם קצת להיות כמו כולם. מנוכה כבר כמעט בפתא, והרי זה כל כך הציוני שהתמונה הבאה במסע תהיה קשורה למשונאים..."

מסלול המסע

יעד: הכרות עם גלגוליו השונים של חג החנוכה

מפגש: משפחת החשמונאים, תלמידי חז"ל וציונים בתקופת קום המדינה.

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000 לתקופת בית שני, תקופת התלמוד וראשית קום המדינה.

תגלית: באשר לדמותו המשתנה של חג החנוכה בדורות השונים.

הכנות לפרק זה במסע: שכלול קריאה ביקורתית של מקורות היסטוריים המציגים את מקורותיו של חג.

פתרו את כתב החידה:

40/6/10// 50/6/300/1/200/5// 40/4/1// 5/1/200/300// 10/80/30//
 10/30// 10/6/1//:200/40/1// 20/30/6/5/6// 9/70/40/400/40/300//
 40/30/6/70// 10/400/8/200/60/300// 30/10/2/300/2// 1/40/300//
 ,6/5/6/2/6// 6/5/6/400/30// 200/7/6/8/6// 10/4/70/2// 20/6/300/8//
 10/30/70// 5/60/50/100/50/300// 5/400/10/40// 10/5/6/7/6//
 5/50/6/40/300// 2/300/10/6// 4/40/70// !40/10/10/40/300/40//
 .5/30/10/80/400/2/6// 400/10/50/70/400/2// 40/10/40/10//

(בבלי, עבודה זרה ח' ע"א)

חברותא 1

שאלות לדיון ומחשבה:

1. ממה חושש האדם הראשון?
2. איך הוא מסביר לעצמו את החשכה? כיצד הוא בוחר לנהוג?
3. מה משמעות החג על פי המדרש?
4. כתבו סיפור על האדם המודרני - חשבו על "חשכה" מטפורית השוררת בעולמנו? הסבירו מדוע היא מפחידה וכיצד ביכולתנו להתמודד מולה

פתרו את כתב החידה:

(מיבכמה) וגגה החמשב הנומש מימי גחכ תוכוסה, מרכזב יכ ינפל נמז המ וליב תא
 ימי גח תוכוסה מירהב תורעמבו כרדכ תויחה. נכל תולקמב מיטשוקמ מיפנעבו
 (ספר החשמונאים ב', י" 6-7)

חברותא 2

שאלות לדיון ומחשבה:

- א. איזה חג חוגגים? מדוע?
- ב. מצאו מנהגים ומוטיבים משותפים בין חג סוכות לחנוכה (ניתן להיעזר במידע מהאינטרנט על מאפייניו הקדומים של חג סוכות ועל שמחת בית השואבה) וכתבו סיכום של מאפיינים אלו. הציגו את המאפיינים בפני שאר התלמידים והתלמידות בכיתה.
- ג. נסחו את עמדתכם בנוגע לשאלה הבאה: אם חנוכה הנו חגיגה מאוחרת של חג הסוכות מה אפשר לו לשרוד גם בשנים הבאות? מה הפך אותו לחג בפני עצמו?

חִבְרוּתָא 3

פתרו את כתב החידה:

המלו קילדמ תורנ הכונחב?

אלא העשב וחצנש וינב לש יאנומשח נהכה לודגה תוכלמל נוי... וסנכנ תיבל
שדקמה ואצמ מש הנומש נידופש לש לזרב ועבקו מתוא וקילדהו מכותב תורנ.
(פסיקתא רבתי (איש שלום) פרשה ב)

שאלות לדין ומחשבה:

1. על איזה שאלה הקשורה בחנוכה עונה המקור שקראנו?
2. איזה סיפור זכור לנו מהגן על טיהור בית המקדש? מדוע לדעתכם אינו מוזכר כאן?
3. כתבו שיר המתאר את טיהור בית המקדש, וחשבו כיצד תציגו אותו בפני שאר התלמידים והתלמידות לצלילי לחן מוכר של אחד משירי חנוכה.

פתרו את כתב החידה:

לבטלטחפ צמפפטמי כצמלכ נמיתפ לכ צביטמי בשצמלכ פלברשגצ יכלפא שמא
סביפטתמ פטמהספ, שקדפ פכת יהתפ תכת ול תסק בכ ביט בצמצ יפטס שספאיפ
בכ לצטרקפכ פכת צמצ שפ תכת כצקכמד תכת מפי תסק. טזבצ שפ טח פצקכמדפ
ייטפ ביפטצ מימי. כבטצ תסגא דשזפי פזבתפי מימי נפשמי שצככ פצפקתצ.
(בבלי, שבת כ"א ע"ב)

שאלות לדין ומחשבה:

1. מדוע חוגגים את חנוכה על פי המתואר בתלמוד הבבלי?
2. מה יכולות להיות הסיבות להבלטת נס כך השמן ולצמצום תפקידה של המלחמה? מדוע, לדעתכם, מקבל נס כך השמן מקום נכבד כל כך בסיפור התלמודי?
3. מיהו הגיבור של חנוכה על פי הטקסט התלמודי?
4. המחזו את המקור על מנת להציגו בפני שאר תלמידי ותלמידות הכתה.

חִבְרוּתָא 4

אָנוּ נוֹשָׁאִים לְפִידִים / אהרון זאב

חִבְרוּתָא 5

שאלות לדין ומחשבה:

1. מהו סיפור חנוכה המתואר בשיר?
2. מיהו דמות הגיבור בשיר?
3. כנגד איזו תפיסה יוצא השיר ומדוע?
הציגו את השיר בדרך יצירתית
(שירה, פנטומימה, מחול וכד').

אָנוּ נוֹשָׁאִים לְפִידִים	גַּס לֹא קָרָה לָנוּ
בְּלִילוֹת אֶפְלִים	פֶּן שָׁמֶן לֹא מָצָאנוּ
זֹרְחִים הַשְּׂבִילִים	לְעֵמֶק הַלְכָנוּ
מִתַּחַת רִגְלֵינוּ	הִהָרָה עָלֵינוּ
וְמִי אֲשֶׁר לֵב לוֹ	מַעֲיִנוֹת אוֹרוֹת הַגְּנוּזִים
הִצָּמָא לְאוֹר	גָּלֵינוּ
יִשָּׂא אֶת עֵינָיו וְלֵבּוֹ	גַּס לֹא קָרָה לָנוּ
אֵלֵינוּ לְאוֹר	פֶּן שָׁמֶן לֹא מָצָאנוּ
וַיָּבֹא.	בְּסֵלַע חֲצָבָנוּ עַד דָּם
	וַיְהִי אוֹר.

על _____ ועל הפורקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל _____ שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

בימי _____ בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, כשעמדה מלכות _____ הרשעה על עמך _____ להשכיחם _____ ולהעבירם מחוקי רצונך, ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם, מסרת _____ ביד חלשים, ורבים ביד _____, וטמאים ביד _____, ורשעים ביד _____ וזדים ביד עוסקי תורתך, ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך, ולעמך ישראל עשית _____ גדולה ופורקן כהיום הזה.

ואחר כן באו בניך לדביר ביתך, ופינו את היכלך, וסיהרו את _____, והדליקו נרות בחצרות קודשך, וקבעו _____ ימי חנוכה אלו, להודות _____ לשמך הגדול. המלים להשלמה: שמונת, צדיקים, מתתיהו, ישראל, תשועה, ולהלל, הנסים, מקדשך, מעטים, המלחמות, גיבורים, תורתך, יוון, טהורים. (ברכת "על הניסים" לחנוכה)

שאלות לדין ומחשבה:

1. מהו סיפור חנוכה כפי שמתואר בתפילה?
2. בתפילה מתוארים שני גיבורים. מי הם השניים? מי מהם הגיבור האמיתי?
3. מהו נס חנוכה על פי ברכת "על הניסים"?
4. התפילה מתארת מציאות בה יהודים מעטים מנצחים את היוונים הרבים. נסו להיזכר במקרים בהם נאלצתם להיאבק בקבוצה, או ביחידים, מתוך תחושה של "מעטים מול רבים". כיצד הרגשתם? האם התודעה הזו חיזקה או החלישה אתכם?
5. קראו את התפילה בפני תלמידי ותלמידות הכתה ושתפו במקרה בו חשתם מעטים מול רבים.

העתיקו למחברות והשלימו את הטבלה הבאה:

תקופה	אופי החג	למה חגגו	היבט או ערך מרכזי
קדומה, לפני אלפי שנים.	חג של אור ואש בשיאו של החורף. חג הקשור לטבע.		
ימי בית שני, לפני 2100 שנים בערך.	דומה לחג סוכות. שמחה גדולה ושימוש בענפים ובתמרים. חג ספונטני.		
ימי גלות בבל, ימי הביניים	הדלקת נרות במשך 8 ימים. חג היסטורי.		
ציונות	מנהגים שונים: סופגניות, סביבונים, חנוכיות... חג היסטורי.		
תקופתנו אנו	משפחתי משמר את המנהגים והמצוות של הדלקת נרות ואכילת מאכלים סמליים		

צִדָּה לַדֶּרֶךְ

ט"ו בשבט

לקראת ט"ו בשבט התנדבנו, כל השישיה, לארגן את האג. יובל אחיה שאלק מלהיות בוגרים זה להוכיח לאחרים, ובצוקר לעצמנו, שאנחנו יכולים לארגן אג לכל ביה"ס. קבענו להיפגש עם סיום יום הלימודים כדי לתכנן את האג. תומר, שהתנדב מלכתחילה לכל הרעיון, אחר שט"ו בשבט זה לא ממש אג. לא קרה בו שום נס, אף צורר יהודים לא הובס ביום זה, ולא התרחש בו שום אירוע היסטורי רב חשיבות. "בואו נשחור את הכוחות לפורים או לפסח", אחר. אבל אנחנו התנדבנו ואחרנו שט"ו בשבט זה אג נפלא, וזו הצדמנות נהדרת להתחמקות אחר גלגוליו.

מסלול המסע

יעד: הכרות עם גלגוליו השונים של ט"ו בשבט
זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000 לתקופת בית שני, תקופת התלמוד וראשית קום המדינה.
תגלית: המגוון ההיסטורי והערכי הטמון בט"ו בשבט.
הכנות לפרק זה במסע: שכלול קריאה ביקורתית של מקורות היסטוריים המציגים את מקורותיו של חג.

המקור הראשון בו מצוין ט"ו בשבט כמועד הוא מקור מן המשנה:

חברותא 1

"ארבעה ראשי שנים הם.
באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים.
באחד באילול ראש השנה למעשר בהמה. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים, באחד בתשרי.
באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמטין וליובלות, לנטיעה ולירקות.
באחד בשבט, ראש השנה לאילן, בדברי בית שמאי. בית הלל אומרים, בחמשה עשר בו:
(משנה, מסכת ראש השנה, א, א)

שאלות לדיון ומחשבה:

1. במשנה מוזכרים ארבעה ראשי שנים, למה משמש כל ראש שנה?
2. מדוע יש צורך בארבע ספירות שונות לשנים?
3. נסו לבדוק האם יש קשר בין ראשי השנים לעונות השנה, או למעגל השנה החקלאי?
4. בחרו את ראש השנה המשמעותי בימינו והכינו לו כרזה ייחודית.

חברותא 2

מסעות בנימין השלישי / מנדלי מוכר ספרים, מתוך פרק א
חרוב שניטל לברכה [חרוב שברכו עליו] בחמשה עשר בשבט, זהו אצלם המשובח בפירות הארץ, שאין כיוצא בו. כיון שרואים אותו - זכר ארץ ישראל לפניהם בא!... הביטו לו - וארץ ישראל נצנצה במחזה לנגד פניהם: הנה עוברים את הירדן! הנה מערת המכפלה! הנה קבר רחל אמנו! הנה כותל-מערבי! הנה טובלים ושולקים ביצים בחמי-טבריא! הנה עולים על הר-הזיתים, אוכלים חרובים ותמרים עד בלי די, ונותנים לתוך הכלים מלא חפנים מעפר הארץ!... אוי, אוי, היו נאנחים, ועיניהם מקור דמעה. אותה שעה - כך מספר בנימין - היו כל הבטלונים [אנשי העיירה בִּטְלוֹן] רואים את עצמם כאלו הם בארץ ישראל ומרבים לספר בביאת הגואל.

שאלות לדיון ומחשבה:

1. מה מסמל החרוב בעיני תושבי העיירה היהודית בִּטְלוֹן?
2. השיר "שלג על עירי" של נעמי שמר נכתב למחזה "מסעות בנימין השלישי". קראו את השיר. איזה פירות מוזכרים בשיר ומה הם מסמלים?
3. האם אכילת פרות מיובשים מארץ ישראל יכולה להחליף את הישיבה בארץ?
4. כתבו מכתב מן הגולה היהודית המתאר את החג, או ראינו אחד מתושבי העיירה בִּטְלוֹן אודות חגיגות ט"ו בשבט בעיירתם.

סיקול אבנים:

"מסעות בנימין השלישי" היא סאטירה עברית מאת הסופר מנדלי מוכר ספרים. היצירה פורסמה לראשונה בשנת 1878 ומאז ועד היום נחשבת לסאטירה הטובה ביותר על חיי היהודים בגולה. הסיפור מגולל את מסעותיו של בנימין השלישי, יחד עם עוזרו ושותפו למסע סנדריל, מן העיירה בטלון. השניים נוסעים למרחקים כדי למצוא את "היהודים האדמוניים" שמעבר לנהר הסמבטיון. בנימין השלישי וסנדריל הם בני דמותם של דון קישוט ועוזרו המפורסם סאנצ'ו פאנצ'ו. מנדלי מוכר ספרים הוא שם העט של שלום יעקב אברמוביץ' (1836 - 1917), מחשובי סופרי היידיש והעברית בעת החדשה. מנדלי, שנודע בכינוי "הסבא" של הספרות העברית והיידיש המודרנית, היה בן הדור האחרון להשכלה, אולם בהמשך חייו חווה את תקופת חיבת ציון וראשית הציונות, שהשפיעו על יצירתו.

חִבְרוּתָא 3

אור לט"ו בשבט [ערב החג] מתכנסים בבית המדרש או בבית אחד החכמים או הנכבדים... הנרות דולקים, השולחנות מכוסים במפות לבנות, עטורים בענפי הדסים, פרחים וצמחים, ומבושמים במי ורדים. ועל השולחנות - כדי יין משני סוגים: יין אדום ויין לבן. לאחר לימוד תורה מוזגים כוס ראשונה של ארבע כוסות מיין שכולו לבן. מביאים לפני המסובים חיטה, עוגות, דית, תמרים וענבים. מברכים על הפרי ועל היין ונהנים... לאחר מכן מוזגים כוס שנייה של ארבע כוסות - קצת מן היין האדום ורוב הכוס מן היין הלבן. מביאים לפני המסובים תאנה, רימון, אתרוג ותפוח... מוזגים כוס שלישית - חציה יין לבן וחציה יין אדום. מביאים אגוזים, שקדים, חרובים ואגסים. המסובים לומדים תורה, ואחר כך מרימים את הכוס השלישית ושותים לשנה טובה, שנת ברכה פרי ותנובה. לבסוף מוזגים כוס רביעית - יין אדום מעורב במעט יין לבן. ומביאים קינוחים לשולחן, ורוקדים ומזמרים...
(על-פי ספר "חמדת הימים").

שאלות לדיון ומחשבה:

1. תארו את הטקס המציין את ט"ו בשבט על פי הקטע.
2. לאיזה סדר אחר דומה סדר ט"ו בשבט?
3. בסדר המתואר ישנן ארבע כוסות יין - אדום, לבן ואדום ולבן. חשבו - מה מסמלת כל כוס ומדוע?
4. כתבו מכתב מצפת אל הגולה היהודית המתאר את החג, או ראינו אחד מתושבי המקום אודות חגיגות ט"ו בשבט בעיירתם.

סיקול אבנים:

ספר חמדת הימים - מחברו של הספר אנונימי. לראשונה נדפס הספר באיזמיר בשנים 1732-1731. תוכנו של הספר רצוף במאמרי מוסר והתעוררות על פי דרך הקבלה. הספר נחשב כמקור חשוב למנהגים ומסורות, והוא אחד המקורות לחידוש מנהגי ט"ו בשבט בדורות האחרונים.

חִבְרוּתָא 4

הטקסט שלפניכם לקוח מן התלמוד הבבלי. הציונים בחרו לאמץ טקסט זה לחיקם על מנת לבסס מסורת של נטיעות שתחזק את הקשר בין היהודי הישראלי לאדמתו. מגמה זו חייבה ישיבה בארץ ישראל, ולכן לא יכלה להתקיים בגולה.

"יום אחד היה הולך חוני בדרך. ראה אדם אחד שהיה נוטע חרוב, אמר לו: האילן הזה - לכמה שנים הוא טוען (מניב) פרי? אמר לו: לשבעים שנה. אמר לו: ויודע אתה שתחיה שבעים שנה? - אמר לו: אני את העולם בחרובים מצאתי. כשם ששתלו לי אבותי, שותל גם אני לבני. ישב... נרדם וישן שבעים שנה. כשקם ראה את אותו אדם מלקט חרובים. אמר לו: אתה הוא ששתלתו? אמר לו: בן בנו אני..." (תרגום עפ"י תלמוד בבלי, מסכת תענית, דף כ"ג, ע"א).

שאלות לדיון ומחשבה:

1. כתבו את הסיפור בלשונכם.
2. מדוע נטע חוני עץ פרי בידיעה ברורה שלא ייהנה מפרותיו?
3. מה מסמלת בעיניכם נטיעת עצים?
4. בחרו שיר המשקף את ט"ו בשבט כחג של נטיעות והציגו אותו בדרך ייחודית במליאה.

חִבְרוּתָא 5

כשברא הקב"ה (הקדוש ברוך הוא) את האדם הראשון, נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן. אמר לו: ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הם, וכל מה שבראתי - בשבילך בראתי. תן דעתך, שלא תקלקל ותחריב את עולמי. שאם תקלקל - אין מי שיתקן אחריו. (קהלת רבה ז, כ"ח)

שאלות לדיון ומחשבה:

1. מה תפקידו של האדם בעולם, עפ"י קהלת רבה?
2. כיצד מתקשר תפקידו זה של האדם לט"ו בשבט?
3. תנו דוגמאות מתחומי חיים נוספים, שבהן בולטת אחריותנו לדורות הבאים.
4. הכינו כרזה הקוראת לשמור על עולמנו ברוח המקור.

צִידָה לַדֶּרֶךְ

מסורת וחיידוש - איזה ערך מערכיו של ט"ו בשבט הדגיש כל דור? האם בגלגוליו השונים של ט"ו בשבט נשמר רעיון, או ערך מסוים, עד לתקופתנו היום? מהו הערך או הרעיון? מהם החידושים שהוסיף כל דור? אילו ערכים מודגשים בחידושים אלה? איזה ערך הייתם מוסיפים לט"ו בשבט, כדי שיתאים למציאות ימינו?

אחריות ומחויבות - עם ישראל נמשל לגל של אגוזים המסוגל להישאר יציב רק כאשר כל האגוזים נמצאים במקומם. במידה ואגוז אחד נשלף הגל מתמוטט:

"כל הפירות אדם יכול ליטול מהם מתוך השק, ואין חבריהם מרגישים. אבל האגוז, כיוון שאתה נוטל בידך מעט מהם - כולם מתרגשים. כך ישראל: כיון שניטל אחד מהם וניתן במחבוש, מיד נייעורים כולם ופודין אותו" (על פי שיר השירים רבה ו').

מה האחריות והמחויבות של כל אחד ואחת מאיתנו בקהילת ישראל?

חג פורים בין צדקה לצדק חברתי

אלמתי אלום מוצר: מצאתי את עצמי בשושן הבירה, בארמון של אשורוש, במשנה לכבוד המלכת אסתר למלכה. עטיתי על גופי שמלה מפוארת, רקדתי עם יתר הילדות וסעדתי את ליבי במאכלים משובאים. ארמון של אשורוש היה מפואר, כלי האוכל היו עשויים זהב ולרבע הרגשתי עצמי כסינדרלה שנקלעה לנשף לא לה.

אסתר עצמה לא ראוך ממני, ובאמת הייתה יפת תואר וטובת מראה. מיהרתי אליה על מנת להצהיר אותה. היא הקשיבה לדברי בשלווה אין סופית והבטיחה שהכל יהיה בסדר. ומיד הוסיפה ושאלה: "את מוצעת את פורים, נכון?" "כן", עניתי, "ומקיימת את ארבעת המצוות?", "נראה לי", ביטחתי. "אני לא שואלת סתם", אמרה אסתר, ולקולה התווספה ארשת משיבות. "המצוות הללו ישמרו על העם היהודי ולא יתנו לצוררים כמו המן לפגוע בו. הם למעשה התשובה לדבריו של המן באשר לעם אחד מפור ומפורד".

מסלול המסע

יעד: שכלול האחריות האישית כחלק מההשתייכות לקהילה יהודית

מפגש: אסתר המלכה, הרמב"ם

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000 למאה ה-12 ועד לתקופת המקרא

תגלית: "לתת זה לקבל" - הקבלה הגדולה ביותר גלומה בנתינה - "אין שמחה גדולה משמחת הנתינה"

הכנות לפרק זה במסע: עד כמה אני נהנה לתת? מהי נתינה משמעותית בעבורי? באיזה מקום נוח לי יותר - במקומו של הנותן

חברותא 1

אסתר, פרק ט', כ-כב

וַיִּכְתֹּב מֶרְדֳּכָי אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל-כָּל-הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל-מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוֹשׁ הַקְּרוֹבִים וְהַרְחֹקִים: לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לְהִיטֵת עֲשִׂים אֶת יוֹם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֶת יוֹם-חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל-שָׁנָה וְשָׁנָה: כִּימִים אֲשֶׁר-נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאִיְבֵיהֶם וְהַחֲדָשׁ אֲשֶׁר נִהְפָּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה וּמֵאֲבֵל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מְשֻׁתָּה וְשִׁמְחָה וּמְשָׁלַח מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמִתְּנוּת לְאֲבִינָיִם:

שאלות לדיון ומחשבה:

- מהן המצוות המופיעות במגילת אסתר?
- ערכו במחברות רשימה של מצוות ומנהגי החג

מַעֲלָה גְדוֹלָה שָׁאִין לְמַעֲלָה הַיְמִנָה זֶה הַמַּחֲזֵק בְּיַד יִשְׂרָאֵל שִׁמְךָ {נְהִיָּה עֲנִי} וְנוֹתֵן לוֹ מִתְּנָה אוֹ הַלְוָאָה אוֹ עוֹשֶׂה עִמּוֹ שְׁתָּפוֹת אוֹ מִמְצִיא לוֹ מְלָאכָה כְּדִי לְחַזֵּק אֶת יָדוֹ עַד שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְבָרִיּוֹת.

פָּחוֹת מִזֶּה: שֶׁלֹּא יִדַּע הַנוֹתֵן לְמִי נָתַן, וְלֹא יִדַּע הָעֲנִי מִמִּי לָקַח.

פָּחוֹת מִזֶּה: שֶׁיִּדַּע הַנוֹתֵן לְמִי נָתַן, וְלֹא יִדַּע הָעֲנִי מִמִּי לָקַח.

פָּחוֹת מִזֶּה: שֶׁיִּתֵּן לוֹ בְּיָדוֹ קוֹדֶם שִׁישָׁאֵל.

פָּחוֹת מִזֶּה: שֶׁיִּדַּע הָעֲנִי מִמִּי נָטַל וְלֹא יִדַּע הַנוֹתֵן.

פָּחוֹת מִזֶּה: שֶׁיִּתֵּן לוֹ אַחֵר שִׁישָׁאֵל.

פָּחוֹת מִזֶּה: שֶׁיִּתֵּן לוֹ פָּחוֹת מִן הָרָאוּי בְּסֵבֶר פָּנִים יְפוֹת.

פָּחוֹת מִזֶּה: שֶׁיִּתֵּן לוֹ בְּעֶצֶב .

(משנה תורה, הלכות מתנות עניים, פרק י', ז-יג)

שאלות לדיון ומחשבה:

- תנו דוגמה לכל אחת ממעלות הצדקה של הרמב"ם.
- מהי מידת הצדקה הנעלה ביותר לפי הרמב"ם? מדוע?
- האם אתם מסכימים עמו?

סיקול אבנים:

רבי משה בן מימון, ובקיצור הרמב"ם (30 במרץ 1138 - 13 בדצמבר 1204), מגדולי הפוסקים בכל הדורות, מחשובי הפילוסופים בימי הביניים, איש מדע ורופא, חוקר ומנהיג, כונה גם "הנשר הגדול". אחד האישים החשובים והנערצים ביותר ביהדות. עליו נאמר "ממשה עד משה לא קם כמשה".

חברותא 2

נקרא שני מקורות העוסקים במשלוח מנות ובמתנות לאביונים:

"חייב לשלוח לחבירו שתי מנות בשר או של מיני אוכלים שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד. וכל המרבה לשלוח לרעים משובח" שולחן ערוך, אורח חיים, סימן תרצה סעיף ד.

"מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים, מלהרבות בסעודתו ובשלוח לריעיו שאין שם שמחה גדולה ומפוארה, אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו מידמה בשכינה, שנאמר "להחיות רוח שפלים, ולהחיות לב נדכאים" (ישעיהו נז, טו). משנה תורה, הלכות מגילה וחנוכה, פ"ב הי"ז.

שאלות לדין ומחשבה:

1. היכן ניתן לדרג את מצוות חג הפורים - משלוח מנות ומתנות לאביונים - בין מעלות הצדקה לרמב"ם?
2. מדוע קיימת המצווה הזו דווקא בחג הפורים?
3. למי אנחנו אמורים לתת משלוח מנות? ולמי מתנות אביונים? לאיזה מעגל קל יותר לתת - למעגל הקרוב או הרחוק?

סיקול אבנים:

על הנתינה - "אדם מהו נותן לחברו? הוא נותן מעצמו, מן היקר ביותר אשר לו, הוא נותן מחייו. אין משתמע מכאן בהכרח שהוא מקריב את חייו לטובת זולתו - אלא שהוא נותן לו חלק ממה שחי בקרבו; הוא נותן לו משמחתו, מתשומת-לבו, מהבנתו, מאוצר-ידיעותיו, מבדיחותו, מתוגתו - מכל הביטויים והגילויים של מה שחי בקרבו. בתתו בדרך זו מחייו, הריהו מעשיר את זולתו, מגביר הרגשת-החיות של זולתו תוך שהוא מגביר הרגשת-חיותו שלו. אין הוא נותן כדי לקבל; הנתינה עצמה שמחה גדולה היא. אבל בתתו, על כרחו בורא הוא משהו בזולתו, ואשר הוא בורא מחזיר אורו אליו; במתן של אמת מקבל הוא על כרחו את שמוחזר אליו. הנתינה משתמעת ממנה הפיכת הזולת לנותן, ושניהם שותפים לשמחה שהם שמחים במה שבראו. (אריך פרום, אמנות האהבה, עמ' 30)

שמואל ואבלט היו יושבים. ראו בני אדם הולכים לאגם. אמר לו אבלט לשמואל: אותו האיש, ילך ולא יבוא [לא יחזור], שישכנו נחש וימות. אמר לו שמואל: אם בן ישראל הוא, ילך ויבוא. עד שהם יושבים הלך ובא. עמד אבלט ופרק משאו [של אותו האיש] מעליו ומצא בו נחש חתוך לשניים. אמר לו שמואל: מה עשית? (מהו המעשה הטוב שעשית שבזכותו ניצלת מהנחש?) אמר לו: כל יום היינו מטילין פת ביחד ואוכלין. היום היה בינינו אחד שלא היתה לו פת והיה מתבייש; אמרתי להם: אני אעמוד ואטול. כשהגעתי אצלו עשיתי עצמי כמי שנוטל ממנו, כדי שלא יתבייש. האוסף הניח משלו חלק נוסף לתוך הסל. אמר לו שמואל: מצוה עשית. יצא שמואל ודרש: "וצדקה תציל ממות" (משלי, י', ב') (מארמית: בבלי, שבת, קנ"ו, ע"ב).

שאלות לדין ומחשבה:

1. מה אומרת האגדה לגבי צדקה?
2. כיצד מתקשרים רעיונות אלה לפורים?
3. מה הקשר בין צדקה וגורל לדעת מחבר האגדה?

צידה לדרך

מסורת וחידוש - המסורת קושרת את שמחת החג עם מצוות הנתינה, חשבו כיצד תוכלו לשמור על המסורת של קרנבל פורים לצד חידוש ערך הנתינה בחג?

אחריות ומחויבות - חשבו כיצד תוכלו להביא לידי ביטוי את מצוות שמחת הנתינה בחיי היום יום, במעגלי השייכות השונים? כיצד תורם הלימוד על מצוות פורים למחויבות שלכם כמתבגרים לאחריות חברתית? חישבו באילו מקומות בחייכם תרצו להגביר את הנתינה. בחרו לעצמכם יעד והתמידו בו.

"ואהבת לרעך כמוך" - בנק נתינה

ברוח פורים נציע לכם בוגרי בית הספר להירתם לפרויקט "תיקון עולם" וליישם בנק נתינה מקומי.

בנק הנתינה - פרויקט בו כל אחד יכול לתת ולכל אחד מגיע לקבל. הרעיון בבסיס הפרויקט הוא ש"זמן שווה זמן". שעה של נתינה בתחום מסוים מזכה את הנותן בשעה של קבלה בתחום אחר, אותו הוא בוחר ממאגר היכולות שנצברו בקהילה.

בנק הנתינה מושתת על הרעיון שאנשים "מפקידים את זמנם בבנק, ע"י מתן עזרה לאחרים בתחומים מגוונים, ו"פודים" את זמנם כאשר הם צריכים שמשהו יעשה למענם. בבנק אין "מתנדבים", אלא "תורמי זמן" ו"מקבלי זמן". רוצה לתת שעתיים של הוראת גיטרה? בתמורה תוכל לקבל ממאגר בנק הנתינה שעתיים בשבוע של עזרה בשיעורי בית. צריך מישהו שיעזור לך בלימודים? בתמורה תוכל לעזור לשכן להוציא את הכלב לטיול.

ניתן לתרום בכל תחום שהוא, מעזרה בלימודים ועד לעזרה בגינה. כל אדם יכול לבחור במה הוא רוצה לתרום ומה הוא רוצה לקבל, בזמן ובמקום הנוחים לו.

בבנק הנתינה הזמן של כולם שווה - כל אחד הוא גם נותן וגם מקבל. חברי הקהילה מתחברים לפרטים אחרים בקהילה, וכך נוצרת שרשרת של נתינה וקבלה. שרשרת זו מהווה תשתית לבניית הקהילה.

פסח - אחד מי יודע?

באיל הסדר התכנסה כל המשפחה והסבה לשולחן המגויל. התאמנו לקרוא את ההלכה בזה אחר זה, ולפתח השתרר שקט. תאילה לא הבנת את פשרו ושלמתי מרפק לדוד מאיר שישב לצדי שימשיק לקרוא, אבל הדממה רק התעצמה.

"זה השיר של סבא", הסבירה אמא לכל המבטים השואלים שנתלו בה. "אתם זוכרים ילדים, סבא תמיד היה שר את 'אחד מי יודע' באיספניולית. 'שבעה מודשים הוא כבר לא איתנו, כמעט שנה', אמרה אמא קצת לנו, ובעיקר לעצמה.

דודה איה מיהרה להחזיל את המצב. מתיקה שלפה דף מהוזה. "הוא הדפיס את החילים לפני שנפטרה" אמרה לכולנו. "הנה הן כאן אפשר לשיר, נאמד את כל הילדים שגם הם פעם יהיו מבוגרים ויוכלו ללמד את ילדיהם".

כולם שרו בהתלהבות ובהתרעלות נדמה היה לנו שגם סבא איתנו, מנצח מלמעלה וגאה במשפחה שלו. אחד מי יודע? עברנו לשיר בעברית. "אני יודעת" רציתי לומר, "אני יודעת שאני אלמנה משפחה גדולה ומתרבות עשירה, שלא התאילה היום והיא תמשיך ותלווה אותי תמיד".

מסלול המסע

יעד: אני חלק מהסיפור היהודי

מפגש: מאז ועד עולם...

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000 לתקופת המשנה.

תגלית: "והגדת לבנך" אנחנו חלק מהסיפור היהודי, הסיפור שסופר לנו וזה שנבחר לספר לילדינו.

הכנות לפרק זה במסע: "והגדת לבנך..." האם לדעתכם במילה "בנך" כלולות גם הבנות? מהו הסיפור של העם היהודי? האם קיים סיפור אחד או קיימים מגוון סיפורים? עד כמה אני מזוהה עם הסיפור של עמי? כיצד אני מספר את סיפורו של העם היהודי? למי אנחנו מספרים את הסיפור של העם שלנו?

חברותא

שְׁלֹשָׁה עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ? שְׁלֹשָׁה עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ: שְׁלֹשָׁה עָשָׂר מִדִּיא.
שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבִטָא, אֶחָד עָשָׂר כּוֹכְבֵּיא, עֶשְׂרֵה דְּבִרָא, תְּשַׁעַה יִרְחֵי
לֵדָה, שְׁמוֹנֶה יָמֵי מִלָּה, שְׁבַעַה יָמֵי שְׁבָתָא, שְׁשֶׁה סְדָרֵי מִשְׁנָה, חֲמִשָּׁה
חוּמְשֵׁי תוֹרָה, אַרְבַּע אֲמָהוֹת, שְׁלֹשָׁה אָבוֹת, שְׁנֵי לְחוֹת הַבְּרִית, אֶחָד
אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבְאַרְץ

1. ערכו רשימה של כל המוטיבים היהודיים המוזכרים בפיוט.

2. כתבו משפט הסבר לכל מוטיב.

3. נסו להסביר כיצד עובר הסיפור היהודי כחוט השני דרך המוטיבים הנזכרים בפיוט.

סיקול אבנים:

בארבעה מקומות שונים בתורה מצווה ההורה העברי ללמד את בנו את סיפור יציאת מצרים. בשלושה מן המקומות מצווה האב לספר את הסיפור כמענה לשאלת הבן. במקום אחד נדרש ההורה ליזום את הסיפור בעצמו. מכאן דרשו החכמים כי התורה מדברת כנגד ארבעה בנים. שלושה מהם שואלים שאלות ואחד - אינו יודע לשאול, והאב מצווה ללמדו מיוזמתו.

בחרו את אחת התמונות וענו על השאלות:

1. באילו אמצעים משתמש המאיר כדי לאפין, ליחד, את כל אחד מן הבנים באיור?
2. מה ניתן ללמוד מפרטי הלבוש השונים?
3. חשבו וכתבו שאלה שהייתם רוצים לשאול את בעל היצירה

ארתור שיק, פולין, 1939

צבי ליבני, 1955

דן רייזינגר, 1982

שאלות לדיון ומחשבה: הרב ישראל סלנטר אמר: "כל יחיד כולל בתוכו את כל ארבעת הבנים שבהגדה" (ליטא, המאה ה-19). כיצד "משוחחים" דבריו עם היצירה?

דוד מוס, אומן וקליגרף, 2003

אלעד ליכשיץ 2011

שאלות לדיון ומחשבה:

1. כיצד באה לידי ביטוי כל אחת מן הבנות באיור?
2. השוו בין טיפוסים הבנים והבנות והסבירו במה הם שונים ודומים.
3. מדוע יהיה מי שיוסיף בימינו ציור של ארבע בנות לצד המודל המסורתי?

חברותא

צידה לדרך

מסורת וחינוך - נוכל לראות שהמבנה של ארבעה בנים נשאר קבוע לאורך הדורות, אך הם מייצגים סוגים שונים של בנים בעם ישראל, המעוצבים עפ"י מציאות החיים בתקופות השונות. לצד התמונות הוצג טקסט של "ארבע בנות". לבנך... "כולל גם את הבנות בבניית הזהות היהודית? האם לדעתכם הפסוק "והגדת בן מופיעים ארבע/ה בנים/בנות המתאימים למציאות חייכם.

אחריות ומחויבות - מהי האחריות והמחויבות שלנו לשמור על מרכיבי הזהות כפי שהם מופיעים בפיוט "אחד מי יודע"? מהי האחריות שלנו לחדש את מרכיבי הזהות שלנו? מהי האחריות שלנו לשמור על המבנה המסורתי של ארבע/ה בנים/בנות, ומה המחויבות שלנו לחדש את התכנים והערכים הנלווים למבנה המסורתי?

ימי הזכרון

את אבא שלי אני כמעט לא זוכרת. הוא נהרג בתאונת אימונים, כשהחסוק שלו איבד שליטה מסיבה לא ידועה וצלל לים. הייתי בת ארבע כשזה קרה, ומאז בכל יום זיכרון אני סוב של כוכבת עולה. כולם מנמיכים את קולם כשהם מתקרבים אלי, מנסים לדבר בצורה מנומסת ומתשבים, נמנעים מלהזכיר כל מילה שיכולה להתקשר לאבא או לשכול.

במילה שלפני יום הזיכרון אני תוהה על הרעיון ליחד יום בשנה שבו יזכרו כולם את אבא שלי ודומיו, שנהרגו בפיגועי טרור או בצבא. מצד אחד זה ממזק כי חשוב לי שיזכרו את אבא, ומצד שני הכאב שלי ושל המשפחה שלי הוא כל כך פרטי, ואיך בכלל אפשר למדוק אותו עם אחרים. תמיד כשראש הממשלה נואם ואומר משפט כמו: "המדינה מרכינה את ראשה ומשתתפת בכאב המשפחות השכולות" בא לי לצעוק שאבא הוא שלי ולא של המדינה, ואם היא הייתה מתנהלת אחרת אולי היה סיכוי שהרבה "אבאים" היו עוזרים לידיים שלהם בשיעורי בית באשכול.

מסלול המסע

יעד: לברר היכן פוגש הזיכרון האישי את הזיכרון המשותף?
זמן מסלול: מאז יציאת מצריים ועד היום.
תגלית: הזיכרון הציבורי והאישי כרוכים זה בזה.
הכנות לפרק זה במסע: מהו זיכרון משותף? עד כמה הוא מעצב זהות של עם? מה מקומו של הזיכרון בתרבות היהודית? מה בין הזיכרון האישי לזיכרון המשותף?

חברותא

ת"ר [תנו רבנן- למדו חכמים] כשחרב הבית בשניה רבו פרושין (אנשים רבים שנהגו להתאבל) בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין. נטפל להן ר' יהושע אמר להן: בני מפני מה אי [אין] אתם אוכלין [אוכלים] בשר ואין אתם שותין [שותים] יין?

אמרו לו: (איך) נאכל בשר שממנו מקריבין [מקריבים] על גבי מזבח ועכשיו בטל? (ואיך) נשתה יין שמנסכין [מקריבים] על גבי המזבח ועכשיו בטל? אמר להם: אם כן, לחם (גם) לא נאכל שכבר בטלו מנחות. (ענו לו) אפשר בפירות. (אמר להם) פירות לא נאכל שכבר בטלו בכורים. (אמרו לו) אפשר בפירות אחרים (שאינם משבעת המינים שהיו מביאים למקדש) (אמר להם) מים לא נשתה שכבר בטל ניסוך המים. שתקו. אמר להן בני בואו ואומר לכם: שלא להתאבל כל עיקר אי אפשר - שכבר נגזרה גזרה, ולהתאבל יותר מדאי אי אפשר. (בבא בתרא, דף ס, ע"ב)

שאלות לדיון ומחשבה:

1. על מה מתווכחים חכמים ורבי יהושע?
2. מה טענתו של כל אחד מהצדדים?
3. האם יש סכנה בתפיסה של אלו המבקשים להתאבל ללא גבול? מהי?
4. האם ישנה סכנה בתפיסתו של ר' יהושע: "ולהתאבל יותר מדאי (מידי) אי אפשר"? מהי?

דיכרון אישי:

אנחנו לא צריכים

מילים: אבי קורן

לחן: שמואל אימברמן

כבר יבשו עינינו מדמעות,
ופינו כבר נותר אילם מקול.
מה עוד נבקש, אמור מה עוד?
כמעט ביקשנו לנו את הכל.

את הגשם תן רק בעיתו,
ובאביב פזר לנו פרחים,
ותן שיחזור שוב לביתו,
יותר מזה אנחנו לא צריכים.

כבר כאבנו אלף צלקות,
עמוק בפנים הסתרנו אנחה.
כבר יבשו עינינו מלבכות -
אמור שכבר עמדנו במבחן.

את הגשם תן רק בעיתו,
ובאביב פזר לנו פרחים,
ותן לה להיות שנית איתו -
יותר מזה אנחנו לא צריכים.

כבר כיסינו תל ועוד אחד,
טמנו את ליבנו בין ברושים.
עוד מעט תפרוץ האנחה -
קבל זאת כתפילה מאוד
אישית.

את הגשם תן רק בעיתו,
ובאביב פזר לנו פרחים,
ותן לנו לשוב ולראותו -
יותר מזה אנחנו לא צריכים.

שאלה לדיון ומחשבה:
האם המשורר מצדד
בתפיסתם של החכמים או של
ר' יהושע? מדוע?

זכרון לאומי:

הרעות

מילים: חיים גורי

לחן: סשה ארגוב

על הנגב יורד ליל הסתיו
ומצית כוכבים חרש חרש
עת הרוח עובר על הסף
עננים מהלכים על הדרך.

כבר שנה לא הרגשנו כמעט
איך עברו הזמנים בשדותינו
כבר שנה ונותרנו מעט
מה רבים שאינם כבר בינינו.

אך נזכור את כולם
את יפי הבלורית והתואר
כי רעות שכזאת לעולם
לא תיתן את ליבנו לשכוח
אהבה מקודשת בדם
את תשובי בינינו לפרוח.

הרעות נשאנוך בלי מילים
אפורה עקשנית ושותקת
מלילות האימה הגדולים
את נותרת בהירה ודולקת.

הרעות כנערייך כולם
שוב בשמך נחייך ונלכה
כי רעים שנפלו על חרבם
את חייך הותירו לזכר.

ונזכור את כולם...

שאלות לדין ומחשבה:

1. לאור הטקסט התלמודי -
חיים גורי מצדד בתפיסתם
של החכמים או של
ר' יהושע? הסבירו.
2. "ונזכור את כולם..."
כיצד נוכל לממש את
האמירה לזכור את כולם?
3. המשורר כתב: "כי רעים
שנפלו על חרבם, את חייך
הותירו לזכר" - מה עלינו
ללמוד מן הזיכרון?

זיכרון השואה והגבורה:

הנדר

מילים: אברהם שלונסקי

לחן: דוד זהבי

על דעת עיני שראו את השכול
ועמסו זעקות על ליבי השחוח
על דעת רחמי שהורוני למחול
עד באו ימים שאיימו מלסלוח
נדרתי הנדר לזכור את הכל
לזכור - ודבר לא לשכוח.
דבר לא לשכוח - עד דור עשירי,
עד שוך עלבוני, עד כולם, עד כולם,
עדי יכלו כל שבט מוסרי
קונם אם לריק, יעבור ליל הזעם
קונם אם לבוקר אחזור לסורי
ומאום לא אלמד גם הפעם.

שאלות לדין ומחשבה:

1. לאור הטקסט התלמודי
- אברהם שלונסקי מצדד
בתפיסתם של החכמים או
של ר' יהושע? הסבירו.
2. מהי מטרת הזיכרון כפי
שעולה מן השיר?
3. המשורר כתב: "ומאום לא
אלמד גם הפעם" - מה
עלינו ללמוד מן הזיכרון?

סיקול אבנים

סביב הצורך לקבוע תאריך שיהיה יום הזיכרון לשואה התנהל דיון שעיקרו איזה יום יוכל לסמל את תקופת השואה. בימים בהם התנהל הוויכוח סביב השאלה הזו, היה רצון להלל את האתוס של היהודי הלוחם, שנאבק בנאצים. לכן החליטו ליחד את יום השנה לפרוץ מרד גטו ורשה כיום הזיכרון לשואה ולגבורה. אולם המרד בוורשה פרץ ב-19 באפריל 1943, וי"ד בניסן ערב חג הפסח ה"תש"ג, וערב חג הפסח איננו תאריך מתאים ליום זיכרון לאומי. לבסוף הוחלט בשנת 1951 לקבוע את כ"ז בניסן - תאריך שהוא שישה ימים לאחר תום חג הפסח ושבוע לפני יום הזיכרון לחללי צה"ל. רק בעשורים מאוחרים יותר התגבשה גישה שכללה בזיכרון השואה גם גיבורים מסוג אחר - אלו שעמדו בזוועות המלחמה ושרדו, למרות המציאות הבלתי אפשרית. גישה זו ראתה גם באנשים שלא החזיקו נשק - גיבורים. סמליותו הדתית של התאריך באה לידי ביטוי בכך שהוא חל בימי ספירת העומר, שהם ימי אבל לעם ישראל. סמליותו הלאומית באה לידי ביטוי בכך שהוא חל שמונה ימים לפני יום העצמאות ובכך מדגיש את המעבר של הלאום היהודי "משואה לתקומה". לעומת זאת, קבעה הרבנות הראשית לישראל את עשרה בטבת כ"יום הקדיש הכללי", לזכר נספי השואה שיום מותם לא נודע. תאריך זה, שנקבע על ידי הרבנות כבר בשנת 1949, ראה בתוצאות השואה את החורבן המודרני של העם היהודי. לאחר קביעת הכנסת את יום כ"ז בניסן כיום השואה והגבורה התקשתה הרבנות הראשית לקבל תאריך זה, מאחר שההלכה אוסרת להתאבל בחודש ניסן. רבים מהציבור הדתי מציינים עד היום את זכר השואה בעשרה בטבת ולא בכ"ז בניסן.

צידה לדרך

מסורת וחינוך - התרבות היהודית היא תרבות של זיכרון. אנו מצווים לזכור את יום השבת, את חורבן בית המקדש, שהיינו עבדים במצרים, לזכור את אימי השואה ואת הנופלים במערכות ישראל. לאור זאת, מה מתחדש בכל דור? מהם הדברים החשובים לזכירה בכל דור? האם נשמר גם זיכרונות של דורות עברו? מדוע?

אחריות ומחויבות - "שני כוחות ניתנו לנו: זיכרון ושכחה. אי אפשר לנו בלעדי שניהם. אילו לא היה לעולם אלא זיכרון, מה היה גורלנו? היינו כורעים תחת משא הזכרונות. היינו נעשים עבדים לזכרוננו, לאבות-אבותינו. קלסתר-פנינו לא היה אז אלא העתק של דורות עברו. ואילו היתה השכחה משתלטת בנו כליל - כלום היה עוד מקום לתרבות, למדע, להכרה עצמית, לחיי נפש? (ברל כצנלסון, מקורות לא אכזב, בתוך: כתבי ברל כצנלסון, כרך 1, הוצאת מפה"י, תל-אביב תש"ז, עמ' 389)

איזו סכנה קיימת, לדעת כצנלסון, בעולם שבו מתקיים זיכרון בלבד? איזו סכנה קיימת, לדעתו, בעולם שבו שולטת השכחה? מהי האחריות והמחויבות שלכם, כמתבגרים, בשמירה על הזיכרון היהודי-ישראלי שלנו? האם, לדעתכם, המחויבות היא אישית או לאומית? הסבירו מדוע. חשבו על דרכים חדשות לשמור על הזיכרון המשפחתי/יהודי/לאומי שלכם.

יום העצמאות אוצרים תערוכה ליום ההלדת של מדינת ישראל

לקראת סיום הלימודים שאלה רינה איזה תוכניות יש לכל אחד מאיתנו ליום העצמאות. יובל סיפרה שהם נוסעים לפיקניק משפחתי בכנרת, עדי סיפרה שהם מוצמנים למנעל אצל אברים. אורי אמר שבטא ההורים שלו ייקחו אותם לטייל בגן לאומי, כי אבא שלו אומר שיום העצמאות זו הצדמנות נהדרת לבקר באתרים היפים של המדינה וליהנות מנופיה.

"מה איתך?" שאלה רינה את מאיה. "אני בטא אלך עם אמא לבית כנסת", אמרה מאיה במבוכה. נדמה היה לה שביקור בבית הכנסת נשמע פחות מלהיב מטיול או מנעל. "בית כנסת"? שאל תומר, "איך זה קשור בכלל? יום העצמאות זה אז ציוני, לא יהודי. מניפים דגלים, מדליקים משואות, מבקרים בבימות בידור. לבית כנסת הולכים בערב שבת. יום העצמאות זה אז מילוני! נדמה לי שאת קצת מתבלבלת". לרגע איבדה מאיה את הביטחון. אולי היא באמת טועה?

מסלול המסע

יעד: אני חלק מהמדינה שלי

זמן מסלול: מאז ה' באייר תש"ח ועד היום...

תגלית: בישראל קיימת תרבות עברית וישראלית מרשימה וענפה.

הכנות לפרק זה במסע: מה ישראלי בעיני? מה מאפיין תרבות

יהודית? מה מאפיין תרבות ישראלית? אילו הזדמנויות לחיבור בין

ישראליות ליהדות מאפשר יום העצמאות?

ארץ הצבר

מילים ולחן: עוזי חיטמן

חברותא

שאלות לדיון ומחשבה:

1. למה מתגעגע עוזי חיטמן?
2. מהי לדעתכם ארץ הצבר?
3. מה התחדש במציאות חיינו אל מול המתואר בשיר ארץ הצבר? ומה נשמר?

ארץ ושמיים ירק ומדבר
 ליד מגדל של מים בין שבילי עפר
 שם אני נולדתי, שם ליבי נשבר
 ביום שבו לקחו לי את ארץ הצבר.

כובע טמבל חאקי, פוני ותלתל
 גזוז חמוץ מתוק, עמוד אחד חשמל
 סרט ופלאפל, בקושי חצי מיל
 חלב בתוך בקבוק כל בוקר כרגיל.

היתה או לא היתה...

קיפקא¹ וטיארה² מעל צמרות ברושים
 בן לוקח בת בערב יום שישי
 גוגואים ודודס³, יו יו, מחבואים
 היינו "ילדודס" ולא סתם ילדים.

היתה או לא היתה...

היתה או לא היתה,
 אני עוד חי אותה
 תחזירו לי אותה -
 כמו שהיא היתה.
 היתה או לא היתה,
 אני עוד חי אותה
 תחזירו לי אותה -
 את ארץ הצבר.

סיקול אבנים

המילה "אוצר" נגזרה מהמילה "אוצר". הכוונה לשמור על
 אוצר מסוים, אוסף של דברים יקרים, מבחינה כספית ו/או
 אומנותית, שיש לטפל בו ולהציגו.

מסורת ויחידוש - בדקו

בתערוכה הישראלית שיצרתם
 אילו נושאים ו/או ערכים
 נשמרו מאז קום המדינה ועד
 היום, ובאילו היבטים ניתן
 לראות חידוש והתחדשות.

אחריות ומחויבות - מהי

המחויבות שלכם להכיר את
 התרבות הייחודית של מדינת
 ישראל לגווניה השונים? מהי
 האחריות שלכם ליצור ולחדש
 במסגרת תרבות זו?

צידה לדור

תערוכה ישראלית:

בחרו נושא - אמנות, ספורט, קולנוע,
 תיאטרון, ספרות או כל נושא אחר.
 התאימו תמונה או טקסט לכל עשור מאז
 ראשית הקמת המדינה ועד ימינו. הציגו
 את השינויים שעברה החברה/התרבות
 הישראלית ומאז ועד היום.

¹ מטוס נייר | ² עפיפון | ³ משחק כדור "ארבע תחנות"

ל"ג בעומר

"דרך כוכב מיעקב" - על דמותו של גבור

לקראת ל"ג בעומר התאספו בקדחתנות לאסוף עצים למדורה. כל יום אחרי הלימודים התויצנו כולנו. תומר לקח על עצמו את הפיקוד, אילן אתנו לחלוטות וכל חוליה נשלחה לאתר שונה על מנת לאסוף כמה שיותר עצים. בעודו שוקד על חלוקת החלוטות, התיישב פתאום במקומו, שט את הדפים ופנה אלינו: "מה אנחנו עושים, לעצא?!" מה ציממרת? תלנו בו עיניים שואלות "בשביל מה זה טוב? מי צריך את המדורה הזאת?"

"אני לא יכול לשכוח את התמונות המארידות של השריפה בכרמל", אמר תומר, "נראה לי לא מתאים להבדיל מדורות בכל הארץ, כשרק לפני זמן מה איבדו אנשים את חייהם וביתם בשרפה. ובכלל, אני לא יודע מה הקשר בין ל"ג בעומר למדורות?"

"אמא סיפרה לי", אמרה יובל בשקט, "שהלואמים במרד התבאו במחלות מסתור כי פחדו להתגלות", "נכון", אמרה עדי, "טיילנו במדבר יהודה וביקרנו במערות האלה", "זה לא הזיוני שהם השקיעו מאמץ כה גדול בלהסתתר ובד בבד הדליקו מדורות משהו כאן נשמע ממש לא הזיוני!", פסק אורי. "זה לא רק זה", אמרה יובל ופניה עלו מסתורין, "אמא גם סיפרה לי שבר כוכבא ויתר המורדים לא נצטוו במרד, להיפך. המלחמה הזו הייתה מפלה נראית שגבתה חיים של אלפים רבים".

"אתם רוצים להגיד לי שאתם מוותרים על המצ?", שאל נעם בייאוש.
 "לא מוותרים", אמר אורי, "אבל מפשים הזיון, סיבה, טעם למצב אותו".

מסלול המסע

יעד: ל"ג בעומר שלי - כיצד ניתן להתאים את רוח החג לזמן ולמקום.

מפגש: בר כוכבא, רבי עקיבא

זמן מסלול: מרד בר כוכבא (132 - 135 לספירה) ותקופתו אנו

תגלית: "הסיפור האמיתי" - המיתוס של ל"ג בעומר בראי ההיסטוריה.

הכנות לפרק זה במסע: גיבורים וגבורה - עד כמה המושג גבורה

הנו מוחלט וחד משמעי, או משתנה תדיר מתקופה לתקופה? מדוע

חשוב לתרבות להציב במרכז גיבורים? אילו גיבורים מעוררים בי

הזדהות? מדוע?

רבי עקיבא

"שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפרס (ארץ יהודה) וכולן מתו בפרק (זמן) אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה. והיה העולם שמם (מתורה) עד שבא ר"ע [רבי עקיבא] אצל רבותינו שבדרום ושנאה (ולימד) להם ר' מאיר ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי

אלעזר בן שמוע (תלמידיו האחרונים של רבי עקיבא) והם הם העמידו תורה אותה שעה (מהם יצאה תורה לישראל)" (בבלי, יבמות, ס"ב, ע"ב)

חברותא

שאלות לדיון ומחשבה:

1. מה יחסו של המחבר לרבי עקיבא?
2. אפשר ללמוד מן הטקסט על חשש להמשך הקיום היהודי - הביאו הוכחה לחשש זה.
3. מהי הסיבה לציון ל"ג בעומר על פי המקור?
4. מה נעדר ממקור זה?

סיקול אבנים

כמעט שאיננו מוצאים את סיפור המרד במקורות של חז"ל. כפי הנראה הייתה זו טראומה לאומית וחז"ל מנסים להשכיח את המרד כדרך להתמודדות עם הטראומה. כשהמרד מוזכר על ידם, הם מגנים אותו ושוללים אותו. במקורות אחרים אנו למדים שהמרד ארך כשלוש שנים והסתיים במפלה גדולה, באסון דמוגרפי ליהודי א"י (המקורות מספרים על מותם של 24,000 תלמידיו של רבי עקיבא וכפי הנראה גם עשרות אלפי יהודים נוספים שהשתתפו במרד), ובשלוש שנים נוספות של גזירות השמד (גזירות האוסרות על כל פעולה דתית כמו שמירת שבת, כשרות, ברית מילה, לימוד תורה ועוד) המוטלות כעונש על המרד.

בר כוכבא

משיח יש בו שש מעלות (תכונות) - ככתוב: "ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'..." (ישעיהו י"א) וככתוב: "והריחו ביראת ה'..." (ישעיהו י"א). ... רבא אמר: מהמילה "הריחו" ניתן ללמוד שהמשיח יוכל להריח ולדון ולא למראה עיניו ישפוט. בר כוזיבא מלך שנתיים וחצי. אמר להם לרבנן: אני משיח. אמרו לו על המשיח כתוב שהוא מריח ודן. נחזה אנחנו אם הוא מריח ודן. כיון שחזו בו שלא היה מריח ודן - הרגוהו. (מעובד על פי: בבלי, סנהדרין, צ"ג ע"ב)

שאלות לדיון ומחשבה:

1. מהן תכונות המשיח כפי שנזכרות בטקסט?
2. מהי המחלוקת המעסיקה את החכמים?
3. מהו אופי המנהיגות המיוחס לבר כוכבא בתקופתו? עד כמה הוא מזוהה כגיבור?

בר כוכבא

"דרך כוכב מיעקב" (במדבר, כ"ד, י"ז) דרך כוזבא מיעקב. ר' עקיבה הוה חמי בר כוזבה הוה אמר דין הוא מלכא משיחא [רבי עקיבא כשהיה רואה את בר כוכבא, היה אומר: זה הוא מלך המשיח] א"ל [אמר לו] ר' יוחנן בן תורתא עקיבה יעלו עשבים בלחייך ועדיין [משיח] בן דוד לא יבוא". (תלמוד ירושלמי, תענית, כד, ע"א).

שאלות לדין ומחשבה:

1. מהן תכונות המשיח כפי שנזכרות במקור?
2. מהי המחלוקת המעסיקה את החכמים?
3. מהו אופי המנהיגות המיוחס לבר כוכבא בתקופתו? עד כמה הוא מזוהה כגיבור?

סיקול אבנים:

יהדות השרירים היא מושג שטבע מקס נורדאו ב-1898.

בנאומו דיבר נורדאו על הצורך בעיצובו של יהודי מסוג חדש, בעל עוצמה נפשית וגופנית, שבכוחו להגשים את יעדי הציונות. המושג מתייחס לטיפוח של תכונות נפשיות וגופניות, כגון חוזק וחוסן גופני, זריזות ומשמעת, הנחוצות לתחייתו הלאומית של העם. תכונותיו של יהודי השרירים הם הפוכו הגמור של היהודי הגלותי, במיוחד במזרח אירופה, כפי שהוצג בספרות האנטישמית ובספרות תנועת ההשכלה.

נורדאו פרסם את קריאתו לפיתוח יהדות השרירים ביוני 1900. הוא טען בעד המיתוס של בר כוכבא כ"התגלמות ההיסטורית האחרונה של יהדות למודת קרב ואוחזת בנשק", וכינה אותו "גיבור שסירב לדעת תבוסה".

בר כוכבא

מילים: ליון קיפנס

לחן: מרדכי זעירא

והושם בכלוב.

מה נורא כלוב זה,

בו שאג אריה!

אך ראה את בר כוכבא -

התנפל האריה.

אריה!

אך דעו נא, בר כוכבא

מה גיבור ועז!

אץ קפץ על האריה

וקל כנשר טס.

על הר וגיא הוא שט,

ודגל דרוו ביד,

כל העם מחא לו כף:

בר כוכבא, הידד!

הידד!

איש היה בישראל,

בר כוכבא שמו.

איש צעיר גבה קומה,

עיני זוהר לו.

הוא היה גיבור,

הוא קרא לדרור,

כל העם אהב אותו,

הוא היה גיבור!

גיבור!

יום אחד קרה מקרה -

הה, מקרה עצוב -

בר כוכבא נפל בשבי

שאלות לדין ומחשבה:

1. על בסיס שירו של קיפנס והמושג "יהדות השרירים" נסו לתאר מה קרה לדמותו של בר-כוכבא בעידן הציוני.
2. עד כמה נתפס בר כוכבא כגיבור מנקודת המבט שלכם?

צִדָּה לְדֶרֶךְ

מסורת וחידוש - ערכו טבלה והציגו בה את דמותו של בר כוכבא המדינה, וכיצד היא מצטיירת בעיניכם כיום. התייחסו למאפיינים שונים של גבורה בכל תקופה.

נוכל לראות כי יש פנים רבות לגבורה, ולעיתים שיקולים שהופכים אדם לגיבור קשורים לתקופה בה הוא חי ולתרבות ממנה הוא בא. סיפורו של בר-כוכבא הוא מיוחד בשל השתנותה של דמותו: בתקופה בה חי ופעל ואחריה לא היו מעוניינים לזכור את מעשיו והוא אינו נחשב גיבור כי אם משיח שקר; אולם, הציונות בוחרת להזכיר את סיפורו מחדש באופן שונה ומדגישה דווקא את אלמנט הגבורה וההנהגה בדמותו.

בשני העשורים האחרונים ישנה מגמה להאדיר את דמותו של רבי עקיבא על פני דמותו של בר כוכבא. חשבו מה מסמלת דמותו של רבי עקיבא וכיצד תומך ההקשר התרבותי במגמה זו כיום.

אחריות ומחויבות - נסו לחשוב על טעמים המצדיקים את המשך קיומו של ל"ג בעומר. בחרו את אחת הדמויות מסיפור המסגרת וקיימו איתה שיחה כתובה בהתאם לשאלות או למחשבות המדווחות מפיה.

יום ירושלים

כמו בכל יום בהפסקה מצאנו עצמנו זו ליד זה. עדי אברה שתכלי מסתיימת השנה, ואורי אהר שיש עוד כמה אלים לפנינו. ניסינו להיזכר מהו האל הקרוב ביותר. ציינו כבר את יום הזיכרון, את יום העצמאות, מעגנו את ל"ג בעומר ונותר לנו למצוא את שבועות "רע", אחר תומר, "ומה עם יום ירושלים"?

מאיה אברה שבדיוק אתמול ביקרה בתל אביב, עם משפחתה. הם טילו ביט, ביקרו בבית התפוצות, הסתובבו בדיזינג'ו סנטר ובסוף סיימו בפינקי בפארק הירקון. "אז מה הקשר?" שאל תומר, "אורי הביקור בת"א", ענתה מאיה, "משבתי לעצמי שתל אביב כל כך גדולה. היא ממוקמת במרכז הארץ, היא מציעה מגוון תרבותי והכל קורה שם. אז למה דווקא ירושלים היא עיר הבירה ולא ת"א?"

מסלול המסע

יעד: בירור משמעותה של ירושלים עבור העם היהודי בתקופות השונות.

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000 - לתקופת המקרא, דרך ימי הביניים, ראשית המאה העשרים ושנות השישים - שבועות ספורים לפני פרוץ מלחמת ששת הימים. **תגלית:** משמעותה של ירושלים עבורי.

הכנות לפרק זה במסע: מה משמעותה של ירושלים עבור יהודים בתקופות השונות? איזה משמעות יש לירושלים בעבורי?

"ארץ ישראל יושבת באמצעיתו של עולם, וירושלים באמצעיתה של ארץ ישראל, ובית המקדש באמצע ירושלים, וההיכל באמצע בית המקדש, והארון באמצע ההיכל, ואבן שתיה לפני הארון, שממנה נשתת העולם." (מדרש תנחומא, פרשת קדושים, סימן י')

שאלות לדיון ומחשבה:

1. כיצד נתפסת ירושלים על פי המדרש?
2. כדי שירושלים תהיה במרכז של העולם - אילו תכונות או אילו יתרונות צריכה העיר?

חברותא

לפניכם כמה מקורות העוסקים בירושלים, בחרו מקור אחד וענו על השאלות הבאות:

1. באיזו תקופה נכתב המקור?
2. מה היה מצבה של ירושלים באותה עת? מי שלט בה? האם ישבו בה יהודים?

על נהרות, בבל שם ישבנו, גם בכינו בזכרנו את ציון. על ערבים בתוכה תלינו כנרותינו. כי שם שאלונו שובינו דברי שיר ותוללנו שמחה: שירו לנו משיר ציון. איך נשיר את-שיר-ה' על אדמת נכה. אם אשפך ירושלים תשפך מימי. תדבק לשוני, לחכי אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. (תהילים, קלז, א-ו)

שאלות לדיון ומחשבה:

1. כיצד זוכר או מבקש המשורר לזכור את ירושלים?
2. בדקו מתי משתמשים בפסוק "אם אשפך ירושלים תשפך מימי. תדבק לשוני, לחכי אם לא אזכרכי: אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי" ומדוע? מה ניתן ללמוד על כך?

ברכת 'בונה ירושלים', הברכה התשיעית בתפילת עמידה, נזכרת בתלמוד הבבלי במסכת מגילה, יז, ע"ב. להלן נוסח התפילה כפי שמצוי במשנה תורה לרמב"ם הנסמך על התלמוד: "תשכון בתוך ירושלים עירך, כאשר דיברת, ובנה אותה בניין עולם, במהרה בימינו. ברוך אתה ה', בונה ירושלים" (משנה תורה, רמב"ם, סדר התפילה, טז, יד)

שאלה לדיון ומחשבה:

למה מתגעגע המתפלל? מה מבקשת התפילה?

שאלה לדיון ומחשבה:

כיצד זוכר או מבקש המשורר לזכור את ירושלים?

לבי במזרח ואנכי בסוף מערב
איך אטעמה את אשר אכל ואיך יערב
איכה אשלים נדרי ואסרי, בעוד
ציון בחבל אדום ואני בכבל ערב
יקל בעיני עזב כל טוב ספרד, כמו
יקר בעיני ראות עפרות דביר נהרב. (ר' יהודה הלוי)

"ירושלים" מילמל פרידריך בקול נמוך ורועד. הוא לא הצליח להסביר לעצמו מדוע קו הרקיע של העיר הזרה הזאת ריתק אותו כל כך. אולי בגלל שברי זכרונות משחר ילדותו, פסוקי תפילה שמילמל אביו? ליל פסח הנשכח מילא את נפשו. במוחו עלה אחד הפסוקים העבריים המעטים שזכר: "לשנה הבאה בירושלים". פתאום ראה עצמו ילד קטן שצועד עם אביו לבית הכנסת. (מתוך: בנימין זאב הרצל, אלטנוילנד¹).

שאלה לדיון ומחשבה:

כיצד זוכר או מבקש הכותב לזכור את ירושלים?

¹ הרצל, אלטנוילנד, 1902, תרגום: מרים קראוס, הוצ' בבל, 1997, עמ' 38-39

ירושלים של זהב

מילים ולחן: נעמי שמר

אזיר הרים צלול כ"ן ור"ח אורנים נ"ש"א ברוח הערב"ים עם קול פ"עמונים.	איכ"ה יבשו בורות המים כיכר השוק ריקה וא"ן פוקד את הר הבית בע"ר העתיקה.	כי שמך צורב את השפתיים כנשיקת שרף אם אשכ"ך ירושלים אשר כולה זהב
ובתרדמת א"ן ואבן שבויה בחלומה הע"ר אשר בדד יושבת ובליבה חומה	ובמערות אשר בסלע מיללות רוחות וא"ן יורד אל ים המלח בדרך יריחו.	ירושלים של זהב... חזרנו אל בורות המים לשוק ולכיכר שופר קורא בהר הבית בע"ר העתיקה.
ירושלים של זהב ושל נחושת ושל אור הלא לכל שיריך אני כינור...	ירושלים של זהב... אך בבואי היום לשיר לך ולך לקשור כתרים קטונתי מצע"ר בניך ומאחרון המשוררים.	ובמערות אשר בסלע אלפי שמשות זורחות נשוב נרד אל ים המלח בדרך יריחו.
		ירושלים של זהב...

שאלה לדיון ומחשבה:
כיצד זוכרת או מבקשת המשוררת לזכור את ירושלים?

הנה אני בא

מילים ולחן: משה אסרף, שאנן סטריט, שלומי אלון,
גיא מרגלית, אמיר בן עמי, יאיא כהן ודוד קלמס

הנה אני בא...

ירושלים, עיר שווה פיצוץ
הולך במדרחוב מרגיש כמו קיבוץ גלויות
אלף תרבויות, לכל אחד יש אח ותשע אחיות
ערבים בסדר חרדים בחדר
וכלם פה קולטים את אלוהים - בתדר
אחרי טדי ירושלים דעכה מהר
מיום ליום תל אביב נצצה יותר
חברים עזבו או התקרבו לבורא שמיים
אפור, משעמם, אין ים

חברותא

שאלה לדיון ומחשבה:
כיצד זוכרים או מבקשים הכותבים
לזכור את ירושלים?

צידה לדרך

נקרא יחדיו קטע משירו של יהודה עמיחי:
"פעם ישבתי על מדרגות ליד שער במצודת דוד, את
שני הסלים הכבדים שמתי לידי. עמדה שם קבוצת
תיירים סביב המדרוך ושמשתי להם נקודת ציון.
"אתם רואים את האיש הזה עם הסלים? קצת ימינה
מראשו נמצאת קשת מן התקופה הרומית. קצת ימינה
מראשו". אבל הוא זז, הוא זז! אמרתי בלבי: "הגאולה
תבוא רק אם יגידו להם: אתם רואים שם את הקשת מן
התקופה הרומית? לא חשוב: אבל לידה, קצת שמאלה
ולמטה ממנה, יושב אדם שקנה פירות וירקות לביתו."
(מתוך: תיירים - יהודה עמיחי)

מסורת ויחידוש - על איזו מסורת מתקומם עמיחי? מהו
מבקש לחדש?

אחריות ומחויבות - איזו מודעות חברתית וערכית
מבקש עמיחי לעורר בשירו?
מהי האחריות והמחויבות שלנו הנגזרת מהעיסוק
בירושלים?

העתיקו למחברות והשלימו את הטבלה הבאה:

	התקופה	מי שלט?	כיצד זוכרים את ירושלים?
תהילים קלז			
ברכת בונה ירושלים			
ליבי במזרח			
אלטנוילנד			
ירושלים של זהב			
הנה אני בא			

מחשבות על עזיבה
שלוש שנים לקח לי לקבל ת'החלטה
אורז ת'חפצים לתוך המזוודה
מהכפר לעיר בכיוון הירידה

תל אביב - הנה אני בא
אני מגיע - הנה אני בא
באתי להזיע - הנה אני בא
כי את היחידה אני נשבע ...

ירושלים - הנה אני בא
חוזר אליך - הנה אני בא
אל חומותיך - הנה אני בא
כי את היחידה אני נשבע

חזרתי לירושלים, פה החומוס טוב זה
בדוק
תן לי רוגע, תן לי שקט, לא ידיק איזה
פיהוק
מתי פעם אחרונה שמתי איזה פתק
בכותל, השקעתי באוכל,
עשיתי חברים חדשים,
העיר הזאת תחזיר לי ת'שליטה בחיים
נתערבב עם עצמי במקום לערבב מים
ננשום קצת אויר הרים צלול כיין
יאללה בית"ר, יאללה חיים בכפר!
העיקר להיות מאושר

גִּלְגּוּלוֹ שֶׁל חַג הַשְּׁבֻעוֹת מִבְּכֹרִים לְתִקּוֹן עֲרֵכִי וְחִבְרָתִי

סוף השנה הזו, כל אחד מאיתנו ניסה להיזכר בנקודת ההתחלה, באותו רגע שהנע אותנו לצאת למסע - האם היה זה רצון בשינוי, מיצוי של הדברים המוכרים, רצון לגדול ולדעת יותר? דרך ארוכה עברנו מתחילת השנה עד כה. המסע היה פתלתל, לעיתים אישי, לעיתים משפחתי. צעדנו בשבילי האלום והתרבות, ועכשיו לקראת סיומה של השנה ישנה הצדמנות למזור ולשאל: "מי אני? מאין באתי ולאן אני הולך?"

מאיה, יובל, אורי, נעם, תומר ועדי בארו לכתוב ממה אותנו יציבו בסוף השנה עם אבריהם לכתה בפני הוריהם. בממה הם מבקשים לאפשר הצצה לתמונת שצברו במהלך השנה. נסו לחשוב על התמונות בהם עצרתם להתבונן על עצמכם, סביבתכם הקרובה והרחוקה, על האוויות שליקטתם בדרך. אברו את הפרק בסיפור המסערת שישלים את המסע עד כה.

מַסְלול הַמַּסַּע

יעד: הכרות עם דמותו המשתנה של חג השבועות

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000 לתקופת המקרא, המשנה, בית המקדש השני, תקופת החורבן והגלות, המאה ה-13, ראשית קום המדינה וימינו אנו.

תגלית: המגוון ההיסטורי והערכי הטמון בחג השבועות.

הכנות לפרק זה במסע: שכלול קריאה ביקורתית של מקורות היסטוריים המציגים את מקורותיו של חג.

חברותא 1

שבעה שבעת, תספר-לך: מהחל חרמש בקמה, תחל לספר שבעה שבעות.
 י ועשית חג שבעות לה' אלהיך מסת נדבת ידך, אשר תתן: כאשר יברכה ה'
 אלהיך (דברים ט' ט"ז).

א והיה כי-תבוא אל-הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה; וירשתה, וישבת בה. ב ולקחת מראשית כל-פרי האדמה, אשר תביא מארצך אשר ה' אלהיך נתן לך ושמרת בטנא; והלכת אל-המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם. ג ובאת אל הפה אשר יהיה בימים ההם; ואמרת אליו, הגדתי היום לה' אלהיך כי-באתי אל-הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו. ד ולקח הכהן הטנא מידך; והניחו לפני מזבח ה' אלהיך. ה וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אבד אבי, וירד מצרימה, ויגר שם במתי מעט; ויהי-שם לגוי גדול עצום ורב. ו וירעו אתנו המצרים, ויענונו; ויתנו עלינו עבדה קשה. ז ונצטק אל-ה' אלהי אבותינו; וישמע ה' את-קלנו, וירא את-ענינו ואת-עמלנו ואת-לחצנו. ח ויוצאנו ה' ממצרים, ביד חזקה ובזרע נטויה, ובמרא גדל ובאותות ובמפתים. ט ויבאנו אל-המקום הזה; ויתן לנו את-הארץ הזאת, ארץ זבת חלב ודבש. י ועתה, הנה הבאתי את-ראשית פרי האדמה, אשר נתתה לי ה'; והנחתו לפני ה' אלהיך, והשתחוית לפני ה' אלהיך. יא ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלהיך ולביתך: אתה, והלוי, והגר, אשר בקרבך (דברים פרק כ"ו).

שאלות לדיון ומחשבה:

1. באיזו תקופה נחג החג?
2. מי חוגג את החג?
3. שביד כותב בספרו "מחזור הזמנים" את הקטע הבא: "ודאי שלפנינו פולחן שמטרתו להבטיח את שפעת היבול במחזור החקלאי הבא". באמצעות המקורות המקראיים ודבריו של שביד, כתבו מה אופיו של החג?
4. חשבו על דרך יצירתית לבטא את היבטיו של החג בפני תלמידי ותלמידות הכתה (שיר, כרזה, המחזה וכו').

חברותא 2

גב, כיצד מעלים את הביכורים: כל העיירות שבמעמד מתכנסות לעירו של מעמד; ובאין ולנין ברחובה של עיר, ולא היו נכנסין לבתים. ולמשכים, היה הממונה אומר "קומו ונעלה ציון, אל ה' אלוהינו" (ירמיהו ל"א, ה).

גג, הקרובים מביאין תאנים וענבים, והרחוקים מביאין גרוגרות וצימוקים. והשור הולך לפניהם, וקרניו מצופות זהב, ועטרה של זית בראשו; והחליל מכה לפניהם, עד שהן מגיעין קרוב לירושלים. הגיעו קרוב לירושלים, שלחו לפניהם, ועטרו את ביכוריהן. והפחות והסגנים והגזברין יוצאין לקראתם; לפי כבוד הנכנסין, היו יוצאין. וכל בעלי אומנויות שבירושלים עומדין לפניהם, ושואלין בשלומן, אחינו אנשי מקום פלוני, באתם בשלום.

גד, החליל מכה לפניהם, עד שהן מגיעין להר הבית. הגיעו להר הבית, אפילו אגריפס המלך נוטל את הסל על כתפו ונכנס, עד שהוא מגיע לעזרה. ודיברו הלויים בשיר, "ארוממך ה', כי דיליתני; ולא שימחת אויבי לוי" (תהילים ל', ב').

גח, העשירים מביאין את ביכוריהם בקלתות של כסף ושל זהב, והעניים מביאין אותן בסלי נצרים של ערבה קלופה; הסלים והביכורים ניתנין לכוהנים.

משנה, מסכת ביכורים פרק ג

שאלות לדיון ומחשבה:

1. באיזו תקופה נחגג החג? והיכן?
2. מי חוגג את החג?
3. מה אופיו של החג?
4. אילו היבטים ערכיים מגולמים בחג?
5. חשבו על דרך יצירתית לבטא את היבטיו של החג בפני תלמידי ותלמידות הכתה (שיר, כרזה, המחזה וכו').

חברותא 3

טז ויהי ביום השלישי ביהיה הבקר ויהי קלת וברקים וענן כבד על-ההר וקל שפר חזק מאד ויחרד כל-העם אשר במחנה. יז ויצא משה את-העם לקראת האלהים מן-המחנה וייתיצבו בתחתית ההר. יח והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל-ההר מאד. יט ויהי קול השפר הולך וחזק מאד, משה ידבר והאלהים יענו בקול (שמות י"ט ט"ז-י"ט).

"לימוד התורה יכול שיתפס כעין "עליה לרגל" רוחנית אל ירושלים של מעלה ואל בית המקדש של מעלה במקום עליה לרגל הגופנית ששוב אינה באפשר" (שביד, מחזור הזמנים ע' 254).

שאלות לדיון ומחשבה:

1. מה אופיו של החג כפי שבא לידי ביטוי במקורות הללו? מתי הוא מתהווה ככזה?
2. היכן נמצאים היהודים ומדוע טוען שביד ש"העליה לרגל הגופנית אינה באפשר"?
3. אילו היבטים ערכיים מגולמים בחג?
4. חשבו על דרך יצירתית לבטא את היבטיו של החג בפני תלמידי ותלמידות הכתה (שיר, כרזה, המחזה וכו').

חברותא 4

שלמה הלוי אלקבץ פתח את האיגרת, המתעדת את תיקון ליל שבועות, בהחלטה לקיים ליל שימורים: 'דעו לכם כי הסכמנו החסיד (רבי יוסף קארו) ואני עבדו ועבדיכם [ע]ם החברים לעמוד על נפשינו ליל שבועות ולנדד שינה מעינינו'. שלושה ימים קודם חג שבועות החלו לטבול במקווה ולהיטהר, כמו בני ישראל לקראת מתן תורה. בתיקון ליל שבועות ישמשו החברים כשושבינים, המתקנים ומקשטים את הכלה לקראת כלולותיה בעשרים וארבעה קישוטים, כמספר ספרי התנ"ך... (מתוך מאמרה של ד"ר מור אלטשולר¹).

¹ מ. אלטשולר, בשמענו צרת השכינה וקולה כחולה מתחננת אלינו: על תיקון ליל שבועות במסורת הקבלה, התפרסם ב: הארץ, תרבות וספרות (22.5.07)

שאלות לדין ומחשבה:

1. מה אופיו של החג כפי שבא לידי ביטוי במקורות הללו? מתי הוא מתהווה ככזה?
2. איזה חידוש נוסף לחג?
3. היכן חוגגים את החג?
4. אילו היבטים ערכיים מגולמים בחג?
5. חשבו על דרך יצירתית לבטא את היבטיו של החג בפני תלמידי ותלמידות הכתה (שיר, כרזה, המחזה וכו').

חברתא 5

"מכאן סוד קנאותנו לחג צעיר זה שאנו אומרים לחוג כרצוננו וכאשר עם ליבנו. ואמרנו: אשר עשינו בחיי החולין שלנו נעשה גם לחג שלנו. ערכים קרקעיים אלה וחתיירה זו למגע בלתי אמצעי עם הטבע ועם ענפי עבודה בראשיתיים הממלאים את ישותנו כל ימות השנה ביצירתנו ובמפעלנו - לאלה אנו רוצים למצוא ביטוי הולם בימי חג ומועד."

(יוסקוביץ, אשדות יעקב, 1925)

שאלות לדין ומחשבה:

1. מה אופיו של החג כפי שבא לידי ביטוי במקורות הללו? מתי הוא מתהווה ככזה?
2. איזה חידוש נוסף לחג ועל איזה מסורת הוא מתבסס?
3. היכן חוגגים את החג?
4. אילו היבטים ערכיים מגולמים בחג?
5. חשבו על דרך יצירתית לבטא את היבטיו של החג בפני תלמידי ותלמידות הכתה (שיר, כרזה, המחזה וכו').

בנות נוער, קיבוץ שער העמקים, שבועות 1944, מתוך אתר החגים מכון שיטים

העתיקו למחברות והשלימו את הטבלה הבאה:

תקופה	מקור	מאפייני החג	ביטויים של אחריות ומחויבות ערכית	שיח בין מסורת וחידוש
תקופת המקרא				
תקופת המשנה ובית שני				
תקופת החורבן והגלות				
המאה ה-13				
התנועה הציונית וראשית קום המדינה				

מסורת וחידוש - כיצד מתאפיין החג כיום? התייחסו למגמות שונות בציבור הרחב (קהילות קיבוציות, תיקוני ליל שבועות בקהילות שונות). אילו מהמאפיינים המסורתיים נשמרו ואילו חידושים נוספו לחג?

אחריות ומחויבות - כביטוי לאחריות ומחויבות הפיקו תיקון ליל שבועות כתתי בין דורי לתלמידים והוריהם. חשבו על ערך שבא לידי ביטוי בחג. כדוגמת "היחס לאחר" שבא לידי ביטוי במגילת רות. חשבו על תחנות לימוד, כדוגמת: קריאה במגילת רות מתוך נקודת מבט של היחס לגר. תחנה נוספת: הכרות עם מדרשים העוסקים בנושא זה. תחנה אחרת: התנסות באילתור של מצבים מורכבים מחיי היומיום, המפגישים אותנו עם החברה הסובבת אותנו. תחנה שתעסוק בכתיבת עשרת דברות כיתתיות, שיסייעו בידינו לקבל האחד את השני.

צִידָה לַדֶּרֶךְ

אַחֲרִית דָּבָר

נדמה שהמסע לא מסתיים לעולם. בנקודת זמן זו נאחל לכולכם המשך מסע מוצלח ומשמעותי. שיהיו צעדיכם בוטחים בכל שתלכו, שתהיינה דרככם צודקות ותלכו בן ללא מורא. שידרככם יצרו ולבכם ישמר את הטוב והיפה שבעולם, שתהיה לכם היכולת להמשיך מסורת אבות ואמהות ולהותיר בה את חותמכם, שאלוהי אבותינו ואמותינו יהיו גם שלכם. שיהיו סיפורי עמנו חרוטים על לוח לבכם ודבר התורה כמ־עיין המתגבר בנפשכם. שמרו על הסקרנות והניצוץ בעיניים, השכילו להביט סביבכם וליהנות מיופי ונועם הבריאה והעולם. זכרו שאלוהים ברא עולם שלם בעזרת מילים, וטמן בכל אחד מאיתנו את האפשרות לבוא לידי ביטוי, את הכוח לברוא את עולמו ולבחור כיצד להתנהל בו.

תַּפְּלַת הַדָּרָךְ

יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם. וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם. וְתַגְיֵעֵנוּ לְמַחְזוֹז וְחִפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמֹחָה וְלִשְׁלֹמִים וְתַצְלִיכֵנוּ מִכָּף כָּל אוֹיֵב וְאוֹרֵב בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל מִיָּצִי פוֹרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַשָּׁשׁוֹת לְבֹא לְעוֹלָם וְתַשְׁלֹחַ בְּרָכָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ, וְתַתִּיבֵנוּ לְחֹן וּלְחֹסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָּל רֹאֵינוּ וְתַשְׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנֵינוּ. כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תַּפְּלָה וְתַחֲנוּן אַתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תַּפְּלָה:

שירי סוף הדרך / לאה גולדברג

א

הדרך יפה עד מאד - אמר הנער.
הדרך קשה עד מאד - אמר העלם.
הדרך ארוכה עד מאד - אמר הגבר.
ישב הזקן לנוח בצד הדרך.

צובעה השקיעה שיבתו בכז ואדם,
הדשא מבהיק לרגליו בטל-הערב,
צפור אחרונה של יום מעליו מזמרת:
- התזכר מה יצתה, מה קשתה, מה ארוכה הדרך?

ב

אמרת: יום רוידך יום ולילה - לילה.
הנה ימים באים - בלבך אמרת.
ותראה ערבים ובקרים פוקדים חלונך,
ותאמר: הלא אין חדש תחת השמש.

והנה אתה בא בימים, זקנת ושבת,
וימיה ספורים ויגור מנינם שבצתיים,
ותדע: כל יום אחרון תחת השמש,
ותדע: חדש כל יום תחת השמש.

ג

למידני, אלהי, ברח ומהפיל
על סיוע עליה קמל, על נגה פרי בשל,
על החרות הזאת: לראות, לחוש, לנשם,
לדעת, ליחל, להכשיל.

למד את שפתיי ברכה ושיר הלל
בהתחדש זמנך עם בקר ועם ליל,
לבלי יהיה יומי היום כתמול שלשום.
לבלי יהיה עלי יומי הרגל.

כתבי לאה גולדברג, שירים, כרך שני, ספרית פועלים

מעמד תיקון ליל שבועות משפחתי

תיקון ליל שבועות הוא כינוי לסדר לימוד המיועד לליל חג השבועות, הנמשך כל הלילה. על פי המסורת התורה ניתנה לעם ישראל בבוקר חג השבועות והלימוד הוא ההכנה ליום מתן התורה. מקור המנהג בספר הזוהר שפורסם בסוף המאה השלוש עשרה ומאז נפוץ המנהג בקהילות ישראל.

עבור המשפחה זוהי הזדמנות לקיים לצד הארוחה החלבית טקס משפחתי לכבוד ליל שבועות הכולל עיון וניגון. במרכז הטקס עומד הערך של אחריות ומחויבות חברתית מתוך הנחה שאחריותנו כמתבגרים ומשפחותיהם לייצר מודעות חברתית ולפעול למען הגשמת ערכים של צדק ועשייה למען האחר.

מעמד טקסי זה מהווה הצעה לטקס משפחתי, ניתן להוסיף קטעי קריאה ושירה נוספים ולהתאים את הטקס לגילם של בני המשפחה.

כמו כן ניתן לשלב סיפורים וזיכרונות מבית אבא, אמא, סבא וסבתא- כיצד חגגו את ליל שבועות בתקופתם. זוהי גם הזדמנות נהדרת לבחון עם בני המשפחה את המשמעות של חג השבועות בעבורם ולחשוב ביחד על תוכן שייחד יום זה מימים אחרים.

חברותא 1

ר' שמעון בר יוחאי ותלמידיו נהגו ללמוד תורה בליל שבועות, הוא הלילה שהכלה (כנסת ישראל) היתה מתחברת אל בעלה (הקב"ה). שלמדנו שכל החכמים, בני ביתה של הכלה, צריכים להיות עמה בלילה הקודם לחופתה, לשמח אותה וליתקן באותו הלילה בלימוד ובמדרשים. משום שה'תיקונים' הנם התכשיטים של הכלה, והיא מתקנת מהם ושמחה בהם בכל אותו הלילה. (לפי הקדמת הזוהר דף ח', א')

מי האיש האפלף איים,
אוהב ימים
אוהב ימים לראות טוב.

נצור לשונך מרע
ושפתיך מדבר מרמה
סור מרע, עשה טוב
בקש שלום ורדפהו.

שאלה לדין ומחשבה:
בערב משפחתי זה מה ברצוננו לתקן?

על שלשה דברים העולם עומד,
על התורה
ועל העבודה
ועל גמילות חסדים: (מסכת אבות, א')

שאלה לדיון ומחשבה:
מהם שלושת הדברים עליהם עומדת המשפחה שלנו?

כולנו זקוקים לחסד

מילים: נתן זך
לחן: אילן וירצברג

בואי ואראה לך מקום

כולנו רוצים לתת
רק מעטים יודעים איך.
צריך ללמוד כעת
שהאומר לא מחייך,
שמה שניתן אי פעם
לא ילקח לעולם.
שיש לכל זה טעם,
גם כשהטעם תם...

בואי ואראה לך מקום
שבו עוד מאיר אור יום.
כולנו רוצים לאהוב,
כולנו רוצים לשמוח.
כדי שיהיה לנו טוב,
שיהיה לנו כח.
כמו שמש שזורחת...

כולנו זקוקים לחסד,
כולנו זקוקים למגע.
לרכוש חום לא בכסף,
לרכוש מתוך מגע.
לתת בלי לרצות לקחת
ולא מתוך הרגל.

כמו שמש שזורחת,
כמו צל אשר נופל.

שפת הידידות / אלבר קמי
אל תלך לפני
כי אולי לא אצמד אחריו
אל תלך מאחורי
כי אולי לא אדע להוביל
לך פשוט לצדי

הייה לי חבר הייה לי אח

מילים: יורם טהרלב
לחן: יאיר רוזנבלום

השאירו שביל, השאירו עץ
השאירו אבן לרגלי.

ואהבה גדולה היתה,
האם אני אמצא אותה?

הייה לי חבר, הייה לי אח
הושט לי יד כשאקרא,
הייה לי חבר, הייה לי אח,
הושט לי יד בעת צרה,
אני אחיך, אל תשכח.
הייה לי חבר, הייה לי אח.

ומה אני אשאיר אחרי,
האם אשאיר איזה דבר?
איני רואה את צעדי
איני רואה את צעדי
ומי יראה אותם מחר?

הייה לי חבר הייה לי אח
מילים: יורם טהרלב
לחן: יאיר רוזנבלום

במקום שאליו אני הולך
היו רבים כבר לפני.

חֲבֵרֹתָא 2

מעשה בנכרי אחד, שבא לפני שמאי, אמר לו: גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה, כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, גיירו. אמר לו: "ואהבת לרעך כמוך", "מה ששנוא עליך על תעשה לחבירך" זוהי כל התורה כולה. והשאר פירוש הוא לך ולמד.

(מס' שבת דף ל"א ע"א)

שאלה לדין ומחשבה:
מהי המחויבות המשפחתית שלנו לפעול להגשמת הערכים הללו במישור המשפחתי ובמישור הקהילתי?

שיר לאהבה

מילים ולחן: איילת ציוני וגילי ליבר

יחד לב אל לב

נפתח ונראה ת'אור שבשמיים

יחד לב אל לב

נפתח בתקווה לאהבה

איך שהלב נפתח

חובק את העולם

ובקריאה גדולה

לשיר לאהבה

עושה שלום במרומיו

הוא יעשה שלום עלינו

ועל כל ישראל

ועל כל בני האדם

אימרו הכל אפשר

זה עוד לא מאוחר

השחר כבר עלה

זה זמן לאהבה

זכויות יוצרים

נעשה כל מאמץ לאתר את בעלי הזכויות הכלולות בחוברת זו. תודתנו נתונה לאישים, למוסדות ולהוצאות הספרים על הרשות לפרסם בחוברת זו מיצירותיהם. הזכויות על יצירות אלה שמורות למחברים ולהוצאות.

הזכויות על היצירות הבאות שמורות בידי חברי אקו"ם: ברק דוד, "אהבת איתמר בן אבי"; זאב אהרון "אנו נושאים לפידים"; אבי קורן "אנחנו לא צריכים"; אהוד מנור "אני אוהב אותך לאה", "עניין של זמן"; אריק איינשטיין "אני ואתה", "עוף גוזל"; יהודה אטלס "אני מוכן", "קודם גנון"; נעמי שמר "אנשים טובים", "האורח", "ולס להגנת הצומח", "ירושלים של זהב", "שלג על עירי", "שנים עשר הירחים"; עוזי חיטמן "ארץ הצבר"; שרה לוי תנאי "באנו חושך לגרש"; חנה סנש "בדרך", "ליון קיפניס" אליעזר ורבקה, "בר כוכבא", "נר לי"; חנן שדמי "ברכה שנישא"; עלמה תעוז זהר, "דע"; אברהם שלונסקי, "הנדר"; משה אסרף, שאנן סטריט, שלומי אלון, גיא מרגלית, אמיר בן עמי, יאיר כהן אהרונב ודוד קלמס, "הנה אני בא"; חיים גורי, "הרעות"; ישראל דושמן, "השקדיה פורחת"; אהרון אשמן "כד קטן"; נתן זך, "כולנו זקוקים לחסד"; יצחק שנהר, "כך הולכים השותלים"; מירי רן בירן "כל ילד הוא שיר"; נתן אלתרמן, "כלניות"; בן ארצי, "כשאגדל"; מנשה רבינא, "מלאו אסמינו בר"; אביהו מדינה, אורי אלוני, "משה"; אהוד בנאי, "עגל הזהב"; איילת ציוני וגילי ליבר, "שיר לאהבה"; דוד דאור "תשמור על העולם"

הזכויות למאמר "בשמענו צרת השכינה וקולה כחולה מתחננת אלינו: על תיקון ליל שבועות במסורת הקבלה" שמורות לדר' מור אלטשולר

הוצאת שוקן: מתוך שירי ירושלים, יהודה עמיחי

הוצאת בבל: מתוך אלטנוילנד תרגום מרים קראוס

הוצאת ידיעות אחרונות: מתוך נחמה וינגרטן מיניץ ותמר ביאלה (עורכות), דרשוני: מדרשי נשים, ידיעות אחרונות: יהדות כאן ועכשיו תשס"ט

הוצאת עם עובד: מתוך הנסיך הקטן, תרגום אילנה המרמן.

מרכז יצחק רבין: מתוך נאומי האחרון של יצחק רבין - בכיכר מלכי ישראל, תל אביב, י"א בחשוון תשנ"ו, 4 בנובמבר 1995

היוצרים הבאים העמידו באדיבותם את יצירותיהם (דברי עיון, מדרש, תפילה) לרשות חוברת זו ומחזיקים במלוא הזכויות עליהן: דליה מרקס, תמר דבדבני